

Štev. 5. V Ljubljani, dne 1. majnika 1898. Leto XVIII.

Norec Dimitrij.

»Hej, dvorjani vi, svetniki,
Hej, boljarji vi, velikaši,
Kaj pomenja ta vik in krik?
Vnovič vzrojili so divji ustaši?
Grad koj z vojaki utrdite,
Dajte ukaz ta mojim beričem,
Da na veliki, carski svet
Z vami pred prestol jih kličem!«

Sedel na prestol svoj dedni je car,
Prišli beriči so, prišli dvorjani,
Prvim nasmehne se zviti vladar,
Drugim pa milostno to-le oznani:

»Oj ve opore, državniki,
Ruši se plemstvo, prestol se maje,
Tolpi se klanja stolica sveta,
Vedni nemiri, vedne ustaje,
A nič pomoči, ah nič nasveta . . .
Svétniki modri vi, čujte,
Čujte in modro svetujte:
V milosti carski kot mesec bleščal bo,
Kdor mu najboljše ta hip svetoval
bo — —«

»Spone, večala, Sibirija!«
V svetli dvorani kot zemum se ori,

Dokler pred carjem se svojim do tal
Sklonil Dimitrij ni nori:

»Slava ti, car, ti si otec naš,
Venčan si, da nam caruješ,
Venčan, da rod pravoslavni miriš,
Da ga potešiš in da ga — kaznuješ . . .
Da pa kaznuješ, umiriš ga,
Dvigni svoj bič, namoči ga v krvi,
V krvi dvorjanov, svétnikov,
Hlapcev teh, teh klevetnikov —
Dvigni ga, otec, vseh carjev boš prvi!

Vtihnili takoj tvoj grešni bo rod,
Da, greh velik ima on na vesti,
Ker narodil se na beli je svet,
Ker če počivati, spati in jesti . . .
Stori, oj stori to, car, solnce žarko ti,
Če mar ti bleščeča je krona,
Gledal in občudoval, čuj, svet ves
Moč bo tega škorpijona . . .«

Aj, to zdajci zbledel
Vsak je dvorjanov in strepetal je,
Car je za hip ostrmel,
V drugič se zvito še bolj nasmehljaj je.

Aleksandrov.

Piščalka.

Idila. Spisal J. Gol.

fiii-fi-pfiii-iii . . . !

Že on dan ji je bil zapretil sosedov ded, stari Krč, in ji prepovedal piskati na tisto svetlo piščal z okroglim, medenim ročkom na koncu. Njegova stara ušesa menda niso mogla poslušati v enomer tega zategnjenege, brli-zgajočega glasu.

Lenica je služila za pastirico in je pasla prav v bližini, kjer je imel stari Krč uljnjak, in kamor je hodil redno vsaki dan opazovat in se veselit čebel. Ona je bila kaj živo, razposajeno dekle; zatorej se kar ni mogla vzdržati Krču na ljubo te nedolžne, čeprav včasih malo razposajene in preglasne zabave na paši. Res je nekaj tednov že v enomer piskala in pihala v lično izdelano piščalko sebi v veliko zabavo, pa v največjo nevoljo sosedovemu dedu. Krč pa je bil izmed strastnih čebelarjev, kateremu niti v sanjah ne bi bilo prišlo na misel, da bi opustil prav radi Leničinega brlizganja vsakdanje pohode k ljubljenkam svojim tam v bregu.

Zato pa je prišlo sempatja do malega sporeka med Lenico in Krčem.

Ker pa je bil Krč siten in poleg tega nemalo trmast, in ker je bila Lenica poleg prirojene živahnosti tudi precej svojeglavo dekle in se vkljub večkratnim opominom ali ni mogla, ali ni hotela odvaditi razvade, je rasla napetost med njima bolj in bolj.

Naposled ji je zapretil ded povse resno, da ji vzame piščalko pri prvi priliki —

Pa da bi baš radi malo čudnih Krčevih muh ne smela piskati na svojo lepo piščal!

No, bodi si! — Toda danes ga ni doma dolgočasnega dedka; odkrevsal je bil zgodaj v jutro v bližnjo vas kupovat čebel. Pred večerom ga kar gotovo ne bo domov. Prav! Zato pa naj se odškoduje Lenica danes in se napiska in nakratkočasi dosita!

— Pfiii-fi-pfiii-iii . . . !

Sicer pa, naj bi bil tudi pri domu stari Krč, naj bi sedel tudi celo popoldne gori v bregu pred uljnjakom na stari, razglodani tnali, s komolci oprt na sesušena kolena in z največjo slastjo in brljavim pogledom zroč nepremično v goste roje svojih ljubljenk — naj bi mu delo piskanje še tako hudo in mu brnelo še tako skozi ušesa, vendar bi hotela piskati Lenica vkljub temu danes prav tako! — Zakaj neki?

Pri sosedovih so bili porezali zelje na oni njivi tam preko vode. Tam je imel opravka danes popoldne sosedov Lovro. Lovreta pa je Lenica že itak kaj rada dražila. Najraje pa mu je nagajala s piščalko. No, zakaj? — Pri tem je imela že svoje posebne namene.

Glejte, ravno Lovro ji je bil podaril to piščalko. In ko ga je potem baš s to piščalko dražila, kjer in kadar je mogla — ali je smel biti Lovro mari hud zato? Kako? Ah, kako rad bi bil Lovro pač hud zato, kako rad bi se bil jezil nad njo radi piskanja in nagajanja, kako rad ji očitó kazal jezo radi tega — pa ni smel ubožec Lovro, ni smel!

Baš to pa je bilo Lenici silno všeč, in neznansko prijetno se ji je zdelo nagajati in nagajati temu Lovretu. Služil je pri sosedu za hlapca. Prijatelja sta bila Lovro in Lenica od onega dne, ko ji je bil dal piščalko. Toda navzlic temu je dražila Lenica baš njega najraje. — Tudi danes mu hoče nagajati, nagajati dosita, in naj bi bil še slabejše volje, nego je videti danes. Tako-le:

— Pfiii-fi-pfiii-iii . . . !

Čakaj, kdaj sta si že postala prijatelja s tem Lovretom. A pač!

Takoj drugi dan potem, ko se je bil udingal Lovro pri sosedu za hlapca, je šel z vozom na polje — da, prav na ono-le njivo. Ob ti priliki se je moral peljati mimo nje. Že od daleč ga je gledala, kako je moško sedel na vozu, brezbrizno žvižgaje nekaj tako predse. Mislila je tedaj, da se niti zmenil ne bo zanj, ko se bo peljal mimo. Kdo bi se pač menil za ubogo dekle, kakor je Lenica, ki še celo v svojem petnajstem letu — moj Bog — ni nič boljšega, nego revna pastirica. Lovro pa, pravijo, da je zdaj brez dvoma med malimi fanti

v vasi najgorši. — Sicer pa sta se imela srečati tedaj prvič tako od blizu . . . Vendar pravijo, da je Lovro jako prijazen. —

In Lovro je bil res prijazen. —

»Povej no, Lenica, ali ti je vroče, ali te pa zebe tako, da si rdeča v lica prav kakor makov cvet tam-le na njivi?«

Kaj mu je odgovorila nato? Res, še sama ne ve. Pa kaj takega jo vpraša! Tako jo je vendar bilo sram, in vroče ji je postalo kar mahoma v lica. Saj si še skoro pogledati ni upala tedaj Lovreta. Le med trepalnicami ji je samo za trenotek ušel pogled tja gori na voz, in prav v tistem trenutku se ji je tako čudno, sama ne ve kako, smejal Lovro in jo meril s svojim živim pogledom od nog do glave. Tega pogleda — no, tega si ne more reči, da je bil grd, ali neprijazen — vendar tega pogleda ni mogla prenašati Lenica in morala je povestiti oči pred njim.

V tem pa, ko je govoril, je vrtel Lovro med prsti neko svetlo, bleščečo reč — piščalko. Že tedaj se ji je zazdela lepa ta piščalka, in takoj, ko jo je pogledala, jo je poželela in si mislila: Oh, da bi jo . . . Toda Lovro jo je že hotel vtakniti v žep. — Ker je pa le še govoril in ji pravil nekaj — sama ne ve kaj — in ker jo je menda v enomer meril s tistim pogledom, mu je po neprevidnosti zdrsnila piščalka ob robu žepa na voz in odtod na tla. —

Lenici pa se je zdelo, da ne bi ravnala prav, če mu ne bi v tem hipu vrnila prijaznosti in mu ne bi pobrala piščalke. Saj jo je bil vendarle ogovoril tako prijazno, čeprav tako čudno, da jo je spravil v malo zadrego.

No, hitro in brez obotavljanja mu je pobrala piščal. — Pobiraje piščalko, pa je Lenica hitro in površno res še enkrat pogledala svetlo reč. Zakaj je ne bi bila; saj jo je imela v rokah. Kaj si more tudi, če je Lovro zapazil ta njen nič več nego radovedni pogled. A on si ga je razlagal brez dvoma napačno, meneč, da pogled ta ni bil samo radoveden, temveč tudi — poželjiv.

»Ali bi jo hotela vzeti od mene, Lenica, če bi ti jo ponudil in rekel —?«

»Ne, ne! — Pravzaprav, he, lepa je res! Toda rabiš jo gotovo sam, in žal bi ti bilo zanjo potem. Le imej jo, Lovro!«

»Oho! Pa je ravno nočem, da veš, Lenica; prav zato ne, ker se je braniš ti. Rajši jo vržem takoj semkaj v grmovje. Daj sem!«

Bog ve, da bi jo bila kar najrajše skrila v žep, na prsi in zbežala z njo in je niti pokazala nikomur z golega strahu, da ji je ne vzame kdo, ali pa, da je res ne vrže Lovro v jezi med robidovje.

Tako ji je bila všeč ta Lovretova piščalka kar na prvi pogled. Že ji je omahovala roka, s katero mu je ponujala piščal.

»Torej, ali jo hočeš, Lenica?«

»Rada! Toda —«

»Nič, nič! Le spravi jo pa imej jo za spomin. — Veš, loškemu gozdarju sem vodil on dan pse na lov in takrat sem rabil to piščal. Pozneje mi jo je podaril gozdar. No, saj veš, kaj hoče meni ta igrača: vrgel bi jo bil prej ali slej od sebe . . .«

V tem je bil pognal konja. Že je bila hotela skriti lepo darilo — kar je sitnež zopet ustavil, in tedaj mu je prišlo na um — oh, da bi ga res — nekaj tako neumnega. Moj Bog! Kako jo je še zdaj sram, kadar se spomni!

»Čakaj, zastonj ti je pa res ne dam! Za plačilo mi moraš zapiskati tu na mestu na piščalko in to na vso moč, da vidim, kako znaš. Res, res, Lenica; to moraš!«

Sprva se mu je branila, potem ga prosila in naposled mu hotela ubežati, da ji ne bi bilo treba piskati tu pred njim. Toda, kaj je pomagalo. V hipu je bil Lovro raz voz, jo prijel za roko in jo pogledal prijazno, nekako, kakor bi hotel reči: Ne brani se mi!

Ni mogla drugače. Obrnila se je naposled in s sramom je pritisnila piščalko na ustnice. Kar mogoče rahlo, komaj slišno je zapiskala nanjo.

»Beži, beži! Kakor ne bi imela niti malo sapice. Poglej, tako-le!«
In pokazal ji je. Znal je v resnici bolje.

»Tako ne morem, Lovro; res ne morem!«

»Naj bo! Toda prav malo slabeje pa že moreš, Lenica!«

»Tudi ne morem!«

»Pa še malo manje!«

»Ne morem!«

Vendar je mogla. Toda sram jo je bilo tedaj, jako sram, vkljub temu, da ji je bil povedal Lovro, kako lepo se poda svetla piščalka njenim rdečim ustnicam. Oh! — In naposled jo je prosil, naj njemu na ljubo zapiska še enkrat, še huje, nego prej. No, ona ga je ta pot skoro rada poslušala; seveda, saj ni videla njegovih nakan. Glejte, ko je zbrala vso sapo in zapiskala v piščal, da so se ji še bolj napela trda lica — jo je počil porednež z obema rokama po licih: bušk! —

Ah, kako mu je zamerila! — A na vso njeno jezo se ji je smejal nagajivec, odhajaje tako objestno nazaj! Toda le počakaj! Saj ji je ostala piščal; še žal mu bo po nji! A nazaj je ne dobi, naj jo

prosi zanjo na kolenih. Gotovo ne! — In še več! Prav s to piščalko se mora in se bo maščevala prej ali slej nad njim radi njegove porednosti. To bo sladko maščevanje! In ko mu bo jelo presedati njeno piskanje — dražiti ga hoče z vednim piskanjem ob vsaki priliki — ko ga naboje ušesa, tedaj ga bo brez dvoma naposled le skesalo po piščalki, in obžaloval bo, da jo ji je takorekoč vsilil tedaj. — Oh, naj bi jo potem poprosil zanjo, naj bi prišla prilika, ko se mu bo mogla na pol pomilovalno, na pol porogljivo zasmejati v obraz, češ: ne dobiš je več, nikdar več in to za kazen za svojo nagajivost — res, tedaj — se ji je zdelo — bi mu dostojno plačala, kar mu gre. —

Nato je kar iskala prilike, kako bi se mu mogla prav s piščalko osvetiti. In dražila ga je s piskanjem, kjer ga je videla, in kakor ga je mogla.

Pa kaj, ko ga ni mogla resno razdražiti s tem. Kaj še! S svojim piskanjem je dosegla baš nasprotno, nego je hotela. Če je slučajno delal kje v bližini in se mu je Lenica oglašala s piščalko, ga je to vedno veselilo. Obrnil se je ob takih prilikah navadno proti nji in se ji veselo smejal z brega sem. In tedaj je kar od daleč zopet čutila tisti njegov prodirajoči pogled, ki jo je delal tako nezmožno, tako slabo njemu nasproti. A kadar je bila Lovretu taka zabava posebno všeč, je privzdignil celo klobuk, tisti zeleni s krivimi peresci, nagnil glavo malo po strani in zaukal tako lepo in tako glasno, da je odmevalo od bližnjih gričev. Takrat pa se je polastila navadno tudi Lenice neka dotlej še nepoznana veselost, in resno se je morala premagovati, da je ni v hipu minila vsa maščevalnost. Oh, da! Mislila je in ugibala tedaj, ali zna še kdo izmed vaških fantov zaukati tako lepo, kakor Lovro, ali stoje tista kriva peresa še komu drugemu tako lepo za trakom, kakor Lovretu . . .

Moj Bog! vselej je mislila kaj takega. — Toda danes! Danes pa res ni videti Lovro kar nič pri volji. Danes, ko starega Krča ni pri domu, ko bi se imela Lenica napiskati dosita in se nanagajati Lovretu, tudi danes bi rada mislila na kaj veselega, če na drugo ne, vsaj, kako bi se namaščevala Lovretu, kako bi ga kaznovala še huje. — Pa ne more danes. Baš danes se Lovro niti ozrl ni semkaj preko vode!

Kaj bi si mislila o tem? Ali je mar prišel tisti trenotek, po katerem je tako hrepenela, trenotek, ko mu jame presedati njeno piskanje, ko ga naboje ušesa, ko ga skesa po piščalki? Brez dvoma; saj do danes je še vedno kazal, da ga veseli, in da mu je prijetno njeno piskanje. — A kako je to, da se ji ta trenotek, po

katerem je tako hrepenela, naposled vendarle ne zdi tako lep, tako prijeten, kakor si ga je bila naslikala v mislih. Saj bi pravzaprav šele zdaj imela priti vrsta nanjo, da se maščuje! Sama si priznava, da bi se morala osvetiti, a v prsih jo kakor nekaj tišči in zadržuje.

Morebiti — pravzaprav gotovo — da, gotovo tudi on ne more več poslušati »tega zategnjenege, brlizgajočega glasu,« prav kakor stari sosed Krč. Morebiti — gotovo! No tudi prav! A to jo že skoro jezi! Res! Prav zato mu mora nagajati danes, ga mora razjeziti popolnoma!

— Pfiii-fi-pfiii-iii . . . !

Tako! Zdaj pa še enkrat, dvakrat, trikrat . . . in še mnogo huje!

— Pfiii-fi-pfiii-iii . . . !

Kaj, ko se niti ne zmeni za njeno napenjanje in nagajanje! Niti ne pokaže, ali ga veseli, ali draži vse to. No, kaj bi ugibala? To se umeje, da ga draži kar najbolj — prav mu! Kako se hudo drži, kako hlastno dela in hodi po njivi, kako se kar namenoma obrača v nasprotno stran! Klobuk si je potisnil na čelo — oh, kako mu to slabo pristoji. Da bi mu vsaj mogla povedati, kako slabo!

»Lovro!«

Menda je ni slišal. — Čakaj!

»Lovro!!«

Niti ozreti se noče. Jezen je, resno jezen. No in če je jezen nanjo radi piskanja, se ji zdi, da se je maščevala nad njim dovolj, Gotovo! Krivico bi mu delala, če bi ga dražila še dalje. Ne, nič več ga noče dražiti, vsaj danes ne. Prav mirna hoče biti, niti zmeniti se noče zanj, in brez dvoma ga mine jezica prej ali slej. No, namen svoj je pa vendarle dosegla in sama sebi bi si najrajše prigovorila radi tega, da ji je zategadelj nekako dobro tam okrog srca, kakor bi bila storila in izpolnila svojo dolžnost. Res!

Zdaj pa mirno, prav mirno! Tako!

Nikakor ne bi bilo prav, da bi ga še dalje jezila, Lovreta. Ne, ne! In to s piščalko, katero ji je podaril on sam! Ne, to bi bilo nehvaležno, jako nehvaležno.

Ali ji ni bil podaril Lovro s to piščalko res veliko?

Od onega dne, ko sta si bila postala z Lovretom prijateljja, je bilo piskanje na podarjeno piščalko Leničina glavna in skoro edina zabava na paši. Stari Krč je tožil radi njenega piskanja, in ljudje, ki so hodili slučajno mimo, so se ji posmehovali, češ: petnajstletno, skoro popolnoma doraslo dekle, pa se še vedno tako po otročje zabava na paši! Toda kdo bi ji kratil veselje! Kakor doslej, tako je

tudi še potem vedno piskala in pihala v piščal, da so se ji rdečila in vzbočevala že itak rdeča lica še bolj, da so se ji krčila in nabirala mala usta v izredno majhen, rdeč, progast kolobarček, da ji je zmanjkovalo sape in so se ji napenjale žile na vratu in sencih. — Od piščalke se za vse nič ne bi bila mogla ločiti.

In za to piščalko, za tako darilo naj bi danes jezila Lovreta še bolj? Vest ji pravi, da ga ne sme; vest ji skoro očita, da je preveč tiščala z osveto, da bi mu bila morala odpustiti tisto malenkost kar tako, da mu je ona silno nevhvaležna za vso njegovo prijaznost in naklonjenost.

Res, ta Lovro! — Kako je bil vedno prijazen z njo, odkar sta bila soseda. Ob vsaki priliki jo je ogovarjal, in če je le mogel, je napeljal svojo pot tako, da sta se kakor slučajno srečevala tu in tam. Tudi ona se mu ni umikala, kadar jo je imel srečati. Kako dolgo sta včasih še celo o mraku govorila kje tam na studencu ali kje drugje, kjer je imela ona zvečer, prišedši domov, opravka. Brez dvoma je govoril Lovro z njo rajši, nego s katerokoli drugo, in tudi ona — se ji je zdelo — ga je imela tako nekako čudno rada, kakor še nobenega, vse drugače, nego rajno mater, drugače, nego staro, pobožno teto doli v koncu vasi. Res, kako čudno ji je bilo včasih! Pri misli na Lovreta se je mudila nekaj tednov sem najraje in najdalje — često pozno v noč. Kolikrat je bila trudna in rada bi bila zaspala; po sili je tiščala trepalnice na oči, izkušala na nič misliti in zaspati — pa kar ni mogla. Vselej ji je postalo tako čudno mehko in pa obenem tesno tam okrog srca. Če je mislila in le dalje mislila, se ji je jelo nekaj tajati v prsih, in nato sta ji — kakor sami po sebi — kanili dve tako debeli, težki solzi na vzglavje, za tema zopet dve in potem zopet! —

Vendar je slišala včasih — stara teta ji je večkrat to zatrjevala — da ni lepo, če se mlado deklo le predolgo in prerado mudi pri misli na moškega.

Kaj, ko bi njena teta videla v njeno srce!

A vkljub temu si danes ne more kaj, da ji ne bi vstajali v duši vsi sladki spomini in vse hrepenenje z dvojno močjo. Kak razloček med Lovretom danes in pa prej kdaj! Hudo ji je in žalostna je radi njegovega čudnega ponašanja — toda, kadar se spomni, da tudi njemu preseda, kakor staremu Krču, ta »zategnjeni, brlizgajoči« glas, tedaj bi se res najraje jezila in togotila, če bi se mogla. Jezila in togotila bi se najprej nad seboj in nad svojo prirojeno mehkostjo,

ko bi ga rada, ko bi ga pravzaprav še morala jeziti — v tem hipu se ji zdi, da bi ga še morala — pa ga ne more, ne more.

Hm — kako bi se najraje razjokala, se grizla v ustnice in se jezila radi tega!

Ali je pa Lovro tudi vreden, da bi se jokala radi njega, da bi se jezila radi njega? Kdo ve, ali —?

Nato pa so jo obšle silno čudne, neprijetne, žalne misli, tako čudne, kakor še nikdar. Sama jih ni mogla opravičevati, tudi vabila in zadrževala jih ni prostovoljno; branila se jih je, kolikor se jih je mogla, trudila in prizadevala si je, da bi mislila na kaj drugega — a kaj, ko so se ji vsiljevale, vrivale in vstajale vedno znova.

Kdo ve, kdo ve, ali se mu pa ni morebiti zamerila kako drugače, nego baš s piskanjem? Toda s čim? Vest ji ne očita ničesar.

Pa vendar — no, naj bi se mu bila s čimerkoli, recimo ponevedoma, zoper svojo voljo. Potem pa bi ji bil zameril Lovro tako, da bi ji niti odpustiti ne hotel; trdovratno bi držal jezo in je niti pogledal ne bi več. Naj bi je pri vodnjaku niti ogovarjal ne več, pri studencu je niti srečati ne hotel in, če bi jo, bi šel hladno mimo, ji niti ponagajal ne, kakor po navadi!

Oh!

V tem trenutku je Lenica jasneje kakor kdaj poprej izprevidela, da je v resnici Lovro izmed vseh fantov najgorši, da nihče drug ne zna zaukati tako lepo, da tista kriva peresa ne stoje nikomur tako lepo za klobukom, kakor njemu.

Potem si je pa dejala tudi in si pripoznala, da bi se ona, če bi bilo na tem, hotela zameriti komurkoli rajše, nego Lovretu, celo svoji teti, čeprav bi se ji zdel to eden večjih grehov.

Potem pa še nekaj! — Priznala si je tudi, da bi ji bilo neizrečeno hudo — in ta misel je bila tista črna in neljuba, krog katere se je sukalo nešteto drugih, zamotanih, temnih, neznanih —: ako bi občeval in govoril Lovro s katerokoli njenih tovarišic raje in mnogo prijazneje, nego z njo. — Naprej pa skoro ni smela misliti; kajti ako je mislila še dalje, se je zamotala v še bolj temne in neznane misli, iz katerih skoro ni vedela nazaj.

Te misli so se ji zdele kakor grde ponočne vešče, ki so jo obletavale vedno znova, vedno huje . . .

V tem pa so ji željno uhajali pogledi tja preko vode. Kako rada bi bila zapazila le en sam znak na Lovretu, ki bi ji bil odpodil, čeprav le za trenotek, te nadležne vešče. Toda zamanj! Na-

sprotno! Bilo ji je, kakor bi ji vdihal sam zli duh misli, drugo bolj črno od druge, drugo bolj neprijetno od druge.

»Kaj čuda« — ji je nekaj šepetalo — »kaj čuda, da se ne briga zate, revno pastirico! On naj bi se brigal zate, ki ga morebiti še letos sprejmejo med prave fante v vasi, in ki si bo lahko izbral dekle — dekle svoje mora imeti vsaki pravi fant — ki si bo torej izbral dekle vse drugod, nego na paši! On naj bi se —«

Uh, to je bilo bridko! —

»Kaj čuda — kaj čuda!«

Res, kaj čuda, da so se jele usipati Lenici nato doli po mladih, gladkih licih solze, solze preziranja in zaničevanja. —

Pri tem pa so ji vstajale pred očmi vedno nove slike. — Tudi dekleta, še celo tovarišice so jo očito in na skrivnem že tolikokrat prezirale radi njene nizkosti. Dekle petnajstih let — pa še vedno pastirica — nič več, nego revna pastirica! Ako so hodile ob delavnikih mimo in jo videle na paši, so se muzale, si porogljivo ožile ustnice v zaničevalen nasmeh in si štele v nečast, če je ona iz gole prijaznosti nagovorila eno ali drugo izmed njih. Ob nedeljah pa so se je sramovale, če je bila med njimi. — Očitale so ji v obraz, da ona še ni, da bi se štela med dekleta, da je preotročja, in ne vem kaj še.

To in še mnogokaj so ji oponašale naravnost in ob raznih prilikah. Vse to je bilo Lenici hudo, jako hudo, toda pomagati si ni mogla. Kako? Staršev ni imela. Tožila je parkrat svoji teti. Teta pa je bila stara, pobožna devica, ki pač ni mogla popolnoma poznati teženj in hrepenenja mladenke, kakršna je bila Lenica. Teta je želela — in ta želja se je zdela Lenici zapoved — naj se drži dosedanje hiše kot najpoštenejše v vasi, naj se ne prevzema že sedaj, naj prenaša voljno zaničevanje, naj potrpi še eno leto, ali dve, ko bo dovolj trdna, da bo mogla opravljati posel deklet, ali kakršenkoli že. — Iz strahu pred tetino zamero je prenašala do danes zaničevanje in preziranje. Toda, če jo zaničuje in prezira tudi Lovro radi tega potem — potem. —

To je bilo bridko! —

Ob kaki posebno bridki misli nam kaj rado privre na dan tisto morje solza, ki je sicer skrito nekje v naši notranjščini, in to z neko silo, kateri se kar ne moremo ustavljati. A ko smo se izjokali, se nam zdi, kakor bi bili s solzami vred izželi iz sebe ono, kar nas je težilo, dušilo, davilo. S tem pa se čutimo olajšane, pokrepčane, potolažene.

Tudi Lenica se je z jokom pomirila. Kolikor mirnejše in treznejše pa je bilo njeno premišljevanje, tem hitreje in trdneje je dozoreval v nji sklep, ki je imel biti odločilen za njeno prihodnjost. — Pastirica, uboga, zaničevana pastirica noče več biti in noče. Vse bi potrpeala: trpela bi, naj bi se je sramovali radi tega vsi, naj bi jo prezirali vsi — vse to bi trpela in lažje pretrpela, nego da bi se je moral sramovati eden — Lovro je ne sme prezirati!

Pomagati si hoče po svojih močeh; pomagala si bo, kakor bo vedela in znala, svetovala si bo sama, hrabriła se sama, delala sama in prizadevala si sama!

In potem se mu ne bo treba sramovati je.

Zdaj pa se je gotovo sramuje, da, gotovo tudi on z drugimi vred. In če se je sramuje tudi Lovro, ali je to lepo? — Ne!

Lovro — Lovro!

Zamerila bi mu, ne zmenila bi se zanj, niti pogledala ga ne bi več, prezirala bi ga in zaničevala tudi ona — vse to, če bi mogla. Pa ne more!

In ko je sedela ob potu na groblji kamenja tako sama in zapuščena, se ji je približala tiho in zaupljivo njena najljubša ovčica, mala Bička, ji položila glavico v naročje in jo zrla z malimi, črnimi, malce mokrimi očmi tako zaupno, mirno in proseče v obraz. Pa Lenica se ni zmenila ni za mlado prijateljico. In Bička je, čudeč se radi tega, iztegnila kratki vratak in prišla z mokrim gobčkom v najbližjo bližino Leničinemu obrazu. Potem pa, ko sta pritekli dve solzi, debeli kakor leščnika po Lenininih licih doli do podbradka, je iztegnila mala Bička še tisti kratki jeziček in hotela lizati po Leničinem obrazu. Tu pa je iztegnila Lenica v trenutku roko in udarila prijazno živalco po gobčku, češ: »S teboj se niti ne menim več!«

Mala Bička pa je nato žalostno povescila glavico in boječe legla Lenici k nogam.

Pa niti v tem trenutku se Lenici ni smilila revna živalca!

Lovro — Lovro!

Pst! —

»Bom šel na planince

Na visoke gore —«

Lovro, da, Lovro! To je napev tiste njemu priljubljene! Oh da!

»Pa bom slišal od daleč

Zagorske zvone . . .«

Oh, ta Lovro! — Saj res niti ne zna držati jeze. Toda Bog varuj, da bi se ozrla proti oni strani. Lovro pač ne sme zapaziti, v kako zadrego jo je bil spravil s svojo slabo voljo.

— Fifu-fiu . . . !

Kaj ta žvižg? Že zopet. — Ali velja nji? Ali naj pogleda proti oni strani, ali naj se mu odzove? Kako rada bi se, toda ne — vsaj tako dolgo ne, da se prepriča, velja-li nji ta žvižg ali ne.

— Fiu-fiu . . . !

Lovro je zopet žvižgal. To pot se ji je zdel ta žvižg nekako proseč, pristrčen. Da je veljal nji, o tem ni dvomila niti za trenotek več. Kako ji je ta zavest polnila srce z nekim veselim nemirom! Saj Lovro vendarle ni tako trmast, tako hudoben, kakor si ga je bila naslikala v svojih mislih poprej. Gotovo obžaluje zdajle prejšnjo svojo slabo voljo — oh in to slabo voljo njegovo — nič nego slabo voljo — si je tolmačila poprej tako črno, tako temno! Gotovo mora biti tudi njemu hudo v tem-le trenotku, če se ona na vse njegovo prizadevanje in klicanje ne oglasi tako dolgo . . .

No, ali nji poprej ni bilo tudi hudo, prav tako hudo?!

Trmoglavost se je oglašala polagoma v Leničinem srcu. —

Priznati si mora, da se ji je v hipu, ko je začula prvi žvižg, zoper njeno voljo bila zasukala glavica proti oni strani. Pa Lenica je umaknila pogled še za časa, da Lovro tega ni mogel zapaziti. Moj Bog, kje je pa tudi smel! Ali mu ne bi zbudilo baš to prevzetne misli, da je ona nestrpno in s hlastjo čakala njegovega žvižga? Tega pač ni bil zapazil, kaj takega ne sme zapaziti! Ne, ne! Rajše se premaga; mora se premagati!

— Fiu-fiu . . . !

Kako ji je tolklo srce! Roke, s katerimi si je dotlej zakrivala oči, ji je vlekla neka nevidna moč raz obraz.

Sicer pa res ni prav, da bi sedela tu na kamenju tako žalostno in si zakrivala obraz. Vstati pač sme in se delati vesela; saj ni treba, da bi baš on zapazil, kako hudo ji je bilo, ker bi morebiti potem nekoliko uganil, nekoliko pa si domišljeval, da ji je baš radi njega bilo hudo. No, nevoljo svojo mu pa vendarle hoče malo pokazati. Oglasi se mu pa ne in tudi pogleda — no, tudi pogleda ne proti oni strani — nalašč ne.

Tudi svojih solz se mora sramovati. Kako je pač mogla jokati za tako malenkost! Petnajstletno dekle, pa joka kar tako za prazen nič; sama sebi bi skoraj pritrdila, da je res otročja.

Potem pa ta jeza, zopet za prazno malenkost, za golo domišljevanje. Moj Bog! Kako se je mogla toliko izpozabiti do male, prijazne Bičke! Tako se ji smili revica! Oh, da; takoj ji hoče postreči — čakaj — polno pest soli naj ji da. Tako! Revica! — No res, kar

je sklenila Lenica, to seveda mora obveljati. Ločila se bo prej ali slej od svoje Bičke — res, toda pozabila je ne bo, ne, ne! Revica! Vsekakor jo hoče tudi pozneje obiskati, jo pogledati, pogledati, poskrbeti zanjo.

A solze ji kar vedno še po malem zalivajo oči, kakor se tudi trudi izbrisati zadnji sled, da je jokala. — Baš malenkost bržkone le ni bila to, za kar je jokala tako — i no, vendarle ne več, nego domišljavost, prazna domišljavost.

Čakaj — kako da ji hodi ravno to na misel v tem trenutku — včasih, ko je bila še otrok, je tudi kaj rada jokala. Tedaj si je večkrat zatisnila obraz prav rahlo z rokami in z mokrimi očmi gledala med prsti proti solncu. In pri tem je z veseljem in zanimanjem opazovala, kako so se ji prelivale pred očmi solčne barve, kako so solčni trakovi, kakor goreči žarki, rezali to prelivanje, se daljšali, se ožili ali pa širili na vse strani in se naposled tudi sami poizgubljali med pisano, barvno zmesjo.

Včasih se ji je zdel tak prizor kaj lep.

Tudi danes je sijalo solnce jesensko. Z zadnjimi žarki se je slavljalo za ta dan in zdaj pa zdaj je imelo izginiti za gorami tam onkraj vode. — Ali naj poskusi tudi danes? — Tako!

— Fiu-fiu-fiii . . . !

Oh tudi! Kaj se ji je še utegnilo pripetiti! Kako je pač mogla pozabiti, da tja proti oni strani — proti Lovretu — ne sme pogledati niti za trenotek, da se mora premagovati in skrivati pred njim svojo vznemirjenost! Kaj si bo vendar vse mislil o nji!

No, in vrhu tega ji še očita vest, da se ni čisto zoper svojo voljo obrnila proti oni strani, da ni bil sam slučaj kriv, da sta se Lovro in ona srečala s pogledom tja preko vode. Kako pa je bilo tudi drugače mogoče! Ko je gledala skozi prste v zahajajoče solnce, je bila kar hipoma izginila tista mrežica raz oči, in obenem s to solzno mrežico je prešlo tudi tisto umetno prelivanje. Potem pa je, kakor za kratek čas, sledila z očmi umikajoči se podolgasti senci, ki se je kakor temna pajčevina razprezala preko bližnjih travnikov in njiv. Seveda je morala naposled zagledati tudi Lovreta na njivi, kjer je stal pri polno naloženem vozu in gledal sem preko vode naravnost proti nji. Ali je potem čudno, da sta se srečala s pogledi? — No potem pa, v trenutku, ko je menila umakniti svoj pogled, je segel s prsti v usta in zabrlizgal glasno in močno, kakor morebiti še ni nikdar, le da njo ostraši tem huje, tem bolj.

Sicer pa zakaj pravzaprav ne bi se smela ozreti tja na Lovreta, saj ji še nikdar ni storil kaj resno žalega.

Pač no! Da jo je s svojim čudnim vedenjem poprej spravil v tako črne, neprijetne misli — tega mu res skoro ne bi smela odpušiti kar tako. Pa vendar — roko na srce — vkljub temu sama ne ve, če bi ji prav zdajle zažvižgal še enkrat, ali bi se mogla toliko premagati, da ne bi nalašč in svojevoljno hotela pogledati tja na njivo.
— Fiu-fi . . . !

O, še zasmejala se mu je vsa blažena, in tudi on se je zasmejal, dobro je videla, da se je, ko sta se ujela z očmi v drugič. Da, da!

V tem trenutku ji je bilo zopet tako lahko, tako mehko pri srcu, kakor, kadar je pozno po noči na svojem ležišču mislila nanj.

Vse prejšnje neprijetne misli so se v hipu razkadile, kakor jutranja poletna megla ob solncu.

Saj pa tudi ni mogoče — zdajle je bila Lenica za trdno pričana, da ni mogoče — da bi jo bil tudi Lovro, kakor njene tovarišice, preziral in zaničeval radi njene službe. Kako? Ali ji ni ravno na paši in na tem mestu podaril piščalke? Ali je ni potem prav na tem mestu največkrat in rad ogovarjal, se ji smejal in oglašal, kadar ga je baš s tega mesta dražila s piščalko? In če je bil danes slučajno slabe volje — da bi se mu bila ona kako zamerila, kakor si je domišljevala poprej: tudi to se ji zdi nemogoče. — Ali ni veliko grje ona ravnala, ker ga je za to malenkost sodila kar naprej tako slabo, tako nizkotno? Sama si mora priznati, da je delala v mislih svojih Lovretu res veliko krivico. Za to krivico pa bi bilo treba zaščena! Gotovo! No, in kaj naj mu stori?

Že ve! — Ko bo peljal zdajle tod mimo, tedaj ga hoče ona — tedaj ga hoče, da: ona ga hoče prva nagovoriti. In kaj naj mu reče, kaj naj ga vpraša?

Kaj neki? — Prav ta čas, ko pojde mimo, poseže Lenica polahkoma po piščalko, pritisne jo prav tako na lahko na usta, da niti zapazil ne bo, kdaj — ostrašiti ga hoče tako tem bolj — in zabrlizga tako hudo — tako-le:

— Pfiii-fi-fi-fi-iii . . . !

Res, tako mu naredi!

— Ujuhuhu!

Oh! Kako se je zopet neusmiljeno izpózabila! Lahkomiselna Lenica! Ne oziraje se na to, da jo opazuje Lovro na oni strani, je bila zapiskala v svoji lahkomiselnosti tako močno, kakor kdaj poprej.

V odgovor pa to glasno, krepko ukanje, kakor včasih poprej. — Moj Bog, kako ji je čudno! Kako ji polje srce! Kako ji sili kri v glavo!

Lovro — Lovrò!

Zdaj šele ve, zdaj ve za trdno, da ni zaničevana, da ni prezirana — vsaj od Lovreta ne. In to ji zadostuje! Lovro je ne zameta, nasprotno — in kako rada misli na to — Lovro se zanima zanjo še vedno, Lovro čuti z njo, njemu je izmed vseh deklet ona, le ona najbolj všeč. Da, dobro to ve Lenica, čeprav ji izrečno tega Lovro še nikdar ni omenil. Vendar Lenica čuti to, nekaj ji pravi, da je tako.

Oh, kako se čuti lahko pri ti misli. Zdi se ji, da bi se liki ptica dvignila v zrak in zletela. —

Sedeti tako na miru pa res ne more! Saj se vse na okrog veseli z njo! Strnad ji doli z veje z vso vnemo drobi veselo svojo pesem — poprej ga niti zapazila ni. Gorska grapa doni in žubori tako prijetno od kotline do kotline po globoko razjedeni strugi, kopaje v mehko, travnato zemljo — poprej niti za trenotek ni čula tega kratkočasnega žuborenja. In čreda njena — kako jo zvedavo, veselo ogleduje, čudeč se menda Leničini nenavadni živahnosti. Tudi mala Bička oznanja svojo notranjo zadovoljnost, dobrikaje se in mahljaje s košatim volnatim repkom.

Zakaj res se tudi Lenica ne bi veselila? Piščalka! No, zdajle naj zopet enkrat vedoma, prostovoljno in z namenom prav krepko zabrlizga nanjo:

— Pfiii-fififi-iii!

Saj Lovro ni hud. Kaj še! Sicer se ne bi bil ozrl tako hitro in tako z veseljem. — Zakaj pa se ni poprej oziral tako hitro in tako z veseljem? Nekaj mu je bilo, nekaj ga je jezilo, žalostilo. Kaj neki? Radovednost jo muči. No, pa saj ji gotovo sam pove, morebiti še danes, ko bo peljal mimo.

Pravzaprav: ali mu res hoče zabrlizgati, ko bo peljal mimo? Nič prav se ji ne zdi, mu tako od blizu brlizgati. Poprej je bila sklenila, da ga ogori. Saj bi bilo menda res še najbolj umestno. Res nagovoriti, nagovoriti ga hoče.

Lovro je bil naložil in pognal proti domu.

Zdaj in zdaj bi se imel prikazati izza ovinka.

Kako ga hoče nagovoriti? V trenutku bo tu, in ona niti ne ve, kako naj ga ogori, kaj naj mu reče. Kako je vendar zmešana po nepotrebnem; tako ji je vroče, tesno. — Je že tu!

»Lovro — Lovro, ali si še hud?«

Nato pa se ji je posmejal, češ:

»Veš, Lenica, najrajše bi bil, ko bi le mogel. No pa če te vidim pred seboj, pa se mi že — ne vem, kako to — kar nagloma razkadi tista jeza.«

»Pa nisi bil jezen radi mene, Lovro?«

»Radi tebe, radi tebe! Le nič ne vprašuj in pa nevedne se ne delaj.«

»Gotovo ne vem, Lovro, s čim bi se ti bila zamerila?«

»Aha!«

»Bog ve, da ne vem, Lovro! Prav gotovo ne vem!«

»No, kaj je bilo nocoj po noči! Seveda ne veš, kaj ne!«

»Nocoj po noči? — Kako, ko sem prav nocoj spala tako trdno, kakor le kdaj. Niti enkrat se nisem prebudila celo noč, verjemi mi, da ne. — No, in kaj bi bilo takega?«

»Ali res ničesar ne veš, Lenica?«

»Res ne!«

»Dobro! Toda, da si mi nagajala nalašč in me pustila nalašč čakati in stati pod oknom dobre pol ure v vetru in mrazu — res potem bi si te bil zapomnil za vedno. Ne veš, kako sem dolgo, rahlo in komaj slišno trkal na steklo in te prošil in rotil, da se mi oglasiš vsaj za par besedic — toda zaman. To moraš misliti, da me je jezilo!«

»Verjemi mi, Lovro — niti sapice nisem slišala, čisto, čisto nič. Veš, da bi se bila sicer oglasila — pravzaprav, ne vem — vendar, če bi bilo vse prav tiho in varno okrog, a sicer —«

»Beži, beži!«

»In kaj bi mi bil povedal?«

»I, kaj neki. — Sicer ti pa še lahko pridem povedat; le pazi, kako boš spala te dni!«

Pomenljivo ji je pomignil nato, zapokal z bičem in pognal dalje.

Kaj bi ji bil povedal! To, kar se sploh pove ob takih prilikah. Sama sicer še ne ve. Pa čemu bi premišljevala o tem!

Dolgo časa je zrla za njim. In ko je opazovala tega brhkega, postavnega Lovreta, ko je vedela, da je ta Lovro ne zaničuje in prezira, kakor drugi, ko je videla, da je bil vzrok njegove današnje nevolje ves drug, nego si ga je domišljevala ona, tedaj si zopet ni mogla kaj, nego si priznati, da tista kriva peresa ne stoji nikomur tako lepo za trakom, in da ne zna nihče zaukati tako jasno in krepko, kakor on.

Tam pod klancem pa se je ustavil z vozom, da bi počil. — Prav zdaj se mora še enkrat ozreti nazaj, res. Čakaj:

— Pfii-fififi-iii . . . !

Še enkrat!

— Pfii-fififi-iii . . . !

V trenutku pa je posegla od zadaj preko Leničine rame koščena, zgubana roka, zgrabila hlastno piščalko in jo potegnila Lenici iz ust. V prvem strahu se Lenica ni mogla braniti. Stari Krč jo je bil zalotil ravno o pravem času, ko se je vračal iz sosednje vasi. Prav tedaj se ga je Lenica nadejala najmanj.

»Tako-le, vidiš, malica, tako-le!« — Škodoželjno se ji je smejal, da se mu je bleščal zadnji še ostali zob iz ustne votline, da so se mu udirale tanke, suhe ustnice globoko v brezzobe čeljusti. Staro, vodeno oko pa se mu je divjeveselo svetilo, da je uhitel tako na lepem to nagajivo Lenico.

»Prosim, oče Krčev, lepo prosim, dajte mi jo nazaj. Niti piskati, niti nagajati vam nočem nikoli več. Prav lepo prosim!«

»Ha, ha, ha! Vidiš, Leničica, he, tako naj bo, da bova menjala za enkrat, he, tako, da bom enkrat jaz piskal, pa ti poslušala, he! Tako-le, vidiš!«

Dolgo se je napenjal starec pred njo, piskal in nagajal ji, in ko je odšel, ji ni vrnil piščalke, vkljub temu, da ga je prosila skoro ihteč. Pač ni vedel stari Krč, da je vzel Lenici poleg piščalke tudi edino zabavo in pa lep, sladak spomin. No, da je vedel trdi starec tudi to, bi se bil smejal bržkone še bolj lokavo, še bolj škodoželjno.

Lovro pa je s klanca sem gledal ves prizor.

Zvečer pa, predno je šel spat, si je ogrnil kamižolo in se iztegnil kakor slučajno za polico nad okno, kamor je bil spravil dedek Leničino piščalko.

Nato je šel na vas.

A o polnoči je že stal pod Leničinim oknom.

Dolgo mu baje ni bilo treba trkati in čakati. Saj je imel važen opravke, in upravičen je bil njegov nocojšnji pohod. Vzeto blago naj se vrne lastniku!

Poleg tega pa je imel po eni strani on mnogo povedati Lenici in ona njemu. — On ji je baje povedal, da bo sprejet še do novega leta med prave fante, da bo kot tak moral imeti svoje dekcle, pa da to dekcle ne bo nobena druga, nego Lenica. — Ona pa mu je povedala, da je že prestara, prevelika in premočna, da bi služila še vedno za pastirico, da se bo takoj po novem letu ponudila za malo deklo pri sedanjem gospodarju, pa da se bo izmed svoje črede najtežje ločila od male, prijazne in krotke Bičke.

Pozno sta se ločila.

Drugi dan je bil kaj lep dan. Tak dan in tako vreme je črez vse ljubil stari Krč, da si je ogledal in se nagledal dosita svojih krilatih prijateljic. Takega dne je sedel vselej po celo popoldne pri uljnaku gori v bregu na starem razglodanem tnalu, s komolci uprt na sesušena kolena in z največjo slastjo sledeč s pogledom drobnim čebelicam.

Tudi ta dan se je solnčil pri uljnaku. Vendar mu danes zopet ni bilo dano uživati neskajjenega veselja. Sem gori z bližnjega travnika, kjer je pasla sosedova Lenica, mu je bil na ušesa zopet vedno znova tisti zategnjeni, brlizgajoči glas piščalke:

— Pfiii-fi-pfiii-iii...!

Studenček.

Ni kriv ne studenček,
Ne hladna vodica,
Da zvenel je venček,
Da bleda so lica...

Oj slana na lice
In venček je pala —
Še letos plenice
V studenčku boš prala...

I. N. Resman.

Kaj trese.

Kaj trese se roka ti bela,
Kaj bega v zadregi oko —
Drugačno si sliko imela
O meni z imenom samo?

Ime si po pesmih poznala,
Ki v mladih rode se le dnih...
Zdaj vidiš, da jesen je pala,
Da niti so bele v laseh...

Zgubančilo čelo se z leti,
In čas je pobelil lase...
A v srcu pomladni so cveti —
Do smrti bo mlado srce...

I. N. Resman.

Kaj zame.

Kaj zame okno vsaki dan
Odpiraš in prestavljaš rože?
Svet pravi sploh, da sem ravan
In čeden in prav gladke kože...

Da dosti bilo to ti kdaj,
Pač glasno vse po mestu dvomi —
Ti terjaš novcev, Bog zna kaj,
In plemstvo ali čast z diplomami.

Da z delom se živim na dan,
Gotovo ni še tebi znano,
Sicer bežala koj bi stran —
Za zastor skrila se pred mano...

I. N. Resman.

Slovenski pravopis.

Spisal Fr. Levec.

sled razpisa visokega c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 24. rženega cveta 1895. l., št. 10.324, mi je naročilo c. kr. osrednje ravnateljstvo c. kr. šolsko-knjižnih zalog na Dunaju, naj sestavim na podlagi Pleteršnikovega slovarja za naše šole slovenski pravopis, ki naj bi obsegal potrebna pravopisna pravila in pravopisni slovar, poleg tega pa tudi kratko, jasno, občeumevno in končoveljavno določil tiste mnogovrstne oblike iz slovenskega oblikoslovja, ki se pišejo doslej ali očitno napačno, ali pa pravilno, toda na razne načine.

Obotavljal sem se prevzeti naročeno delo, dobro vedoč, da je ž njim združena velika odgovornost; naposled sem se pa vendar vdal ponovljenemu pozivu, ker me je izučila petindvajsetletna izkušnja v šoli in zunaj šole, da je takšna pravopisna knjiga učencem, učiteljem, pisateljem in izobraženim Slovencem sploh živa potreba, zlasti v današnjih časih, ko piše malone vsak pisatelj svoj jezik; ko se ravna vsak časopis po svojem pravopisu; ko celo naši veljavni knjižni zavodi v svojih spisih glede raznih jezikovnih oblik niso dosledni; ko mnogokrat niti šolske knjige istega razreda v pisavi niso edine in ko morajo učenci večkrat z novimi knjigami in časih celo z novimi učitelji menjati pravopis, da pišejo naposled tako mešanico, da je vestnemu učitelju prava muka popravljati slovenske domače in šolske naloge.

Da je v takih razmerah silno potrebno uravnati slovenski pravopis vsaj za šolske namene, tega menda ne bode nihče oporekal. Saj se je želja po taki uravnavi že mnogokrat izražala v prijateljskih pogovorih, po javnih listih in ob uradnih učiteljskih posvetovanjih. Da je pa zdaj visoka učna uprava sama sprožila to pereče vprašanje, za to ji moramo biti res hvaležni.

V zmislu prejetega naročila sem sestavil »Slovenski pravopis«, ki je bil te dni na Dunaju dotiskan in se v kratkem izroči raznim ocenjevalcem v presojo. Ker pa svoji knjigi po obstoječih predpisih nisem smel dodati pripomenka, naj tukaj razložim, po kakšnih načelih sem jo sestavil. »Slovenski pravopis« je razdeljen v dva dela: A. Pravila, B. Slovar. Pravila razpravljajo o slovniških in pravopisnih naukih. Vsakemu pravilu je ob robu pristavljeno število — vseh je okoli 800 —, da ga je laže poiskati in tudi da se lahko nanje skli-

cujem, kadar nanese prilika, da bi moral iznova govoriti o njem. Ravnotako stoje v slovarju poleg vseh besed, ki so v kakšni zvezi s pravili spredaj, tudi dotična števila, ki kažejo, kje je najti spredaj pojasnilo.

Prvo poglavje v pravilih nas seznanja z najvažnejšimi in najpotrebnejšimi nauki iz slovenskega glasoslovja. Marsikomu bi se utegnil zdeti ta oddelek nekoliko preobširen; toda kdor pomisli, da ima premnogo naših pravopisnih nedoslednosti svoj pravi vzrok v tem, ker se premalo brigamo za glasoslovna pravila našega jezika, ta bode morebiti odobral, da sem ravno na to poglavje slovenske slovnice obrnil svojo posebno pažnjo. Kdor se korenito seznanja z glasoslovjem, ta ne bode omahoval, kako naj piše n. pr. *premekniti* ali *premakniti*, *januar* ali *januvar*, *Gabriel* ali *Gabrijel*, *patriarh* ali *patrijarh*, *ladja* ali *ladija*, *začuden* ali *začudjen*, *velikega* ali *velicega*, *pojasnjen* ali *pojašnjen*, *moški* ali *možki*, *težki* ali *teški*, *društvo* ali *družtvo*, *vztrajen* ali *vstrajen*, *vstati* ali *ustati*, *sovetnik* ali *svetnik*, *smoter* ali *zmoter*... ker mu glasoslovje za vse take dvomne stvari podaja stalna pravila. Tudi vem iz svoje mnogoletne izkušnje, da učitelj ne more dijakom niti oblikoslovja, niti debloslovja razlagati uspešno, ako nimajo v glasoslovju trdne podlage, da jim je pa močno olajšano učenje in umevanje jezikovnih oblik sploh, ako so jim jasni vsaj najvažnejši glasoslovni nauki.

V drugem poglavju sem izkušal stalno določiti tiste besedne oblike, ki se doslej pišejo ali očitno napačno (n. pr. edn. *daj. gospej*, mn. rod. *gosij*, *ljudij*, *Slomškega*, *Tolstojca*, *čegav*, *tolikoščen*, *kolikoščen*, *nikdo*, *nij*, *nijsem*, *nijmam*, *predé*, *krijé*, *plešé*, *kupujé*...), ali pa ki se pišejo sicer pravilno, toda na razne načine. Iz mnogih zgledov zadnje vrste naj tukaj navedem samo dva. Koliko truda in dragega časa smo zadnja leta potratili učitelji s tem, da bi se učenci zavedali pravila: Pri moških in srednjih samostalnikih (*o*-debljih) piši v edninskem mestniku za trdimi končniki *u*, za mehкими pa *i*, n. pr. na *travniku*, pri *krajji*; na *jezeru*, na *polji*... Toda kako nezatne uspehe smo dosegli! Naravno! Znanstveno raziskavanje slovenskega jezika je namreč pokazalo, da že naši pisatelji XVI. veka niso poznali tega umetnega razločka; pokazalo je, da je *u* ravnotako pravičen in upravičen kakor *i*, bodisi pri trdih ali pri mehkih deblih. Jaz sem se odločil za *u* brez ozira na trda ali na mehka debela; to pa zategadelj, ker piše tako pretežna večina slovenskih pisateljev in ker pišejo tako tudi

naši južni bratje. Zakaj dasi sem te misli, da zavoljo ljube sloge in zavoljo knjižnega zblíževanja ne smemo olnhati niti v najmanjši stvari, kjer bi s tem žalili svojstvo slovenskega jezika, se mi vendar zdi nespametno delati umetne zapreke tam, kjer se Hrvatom z ozirom na govorico našega naroda lahko približujemo. — Kako naj pišemo dalje: na visoki zeleni gori, pri svoji ljubi stari materi, ali pa: na visokej, zelenej gori, pri svojej ljubej starej materi? . . . Oboja oblika je pravilna. Toda če damo učencem v šoli v tej stvari popolno svobodo, bodo mešali *ej* in *i* ter mnogokrat pisali n. pr. na visokej zeleni gori, pri svojej ljubi starej materi . . ., kar se vendar ne more odobravati. Tudi tukaj sem se z ozirom na občno rabo odločil za *i*.

Takih in enakih podvojnih pravilnih oblik je vse polno v naši slovnici. Povsod sem sprejel, oziraje se na Pleteršnikov slovar, na Škrabčeve opazke in na občno pisavo veljavnih pisateljev, samo po eno obliko, da bi s tem učiteljem in učencem olajšal delo in učenje v šoli.

Ker se v tej knjigi nisem mogel ozirati na skladnjo, nekaterih sintaktičnih stvari in posebnosti se pa nikakor nisem mogel ogniti, sem jih nekoliko uvrstil v drugem poglavju na primernih mestih, zlasti pri pridevniku in zaimku, nekoliko pa v slovarju. Sploh pa sem v oblikoslovju z malimi izjemami vso tvarino porazdelil na podstavi Sketove slovenske slovnice, ker je ta knjiga uvedena po vseh naših šolah, učiteljem in učencem tedaj dobro znana, in sem se smel zategadelj marsikatero stvari samo dotekniti, ko bi bil moral drugače obširneje razpravljati o njej.

Tretje poglavje razpravlja najprej o takih tvoritvah samostalnikov, pridevnikov in glagolov, ki jih pišemo v novejšem času mnogokrat napačno, n. pr. *mestjan*, *bralec*, *grižljelj*, *spisatelj*, *davkarija*, *gospodičina*, *živalica*, *pismice*, *družbin*, *božij*, *slovenšk*, *plesnjiv*, *prejšni*, *dalnji*, *sovetnik*, *vkrasti*, *ustopiti*, *vzpeti se* . . .; potem pa podaja pravila, kako nam je pisati domača in tuja osebna in krajna imena. Ker se v pisavi takih imen ne skladajo niti naši najboljši pisatelji in ker so tudi naše šolske knjige v tem oziru spisane po individualnih nazorih dotičnih pisateljev, je nastala v pisavi novih kakor starodobnih lastnih imen po šolah in časopisih velika zmešnjava, ki jo je treba na vsak način odpraviti; zakaj tega vendar ne moremo trpeti, da bi se pisalo *Odysej* poleg *Odisej*, *Muricocušlag* poleg *Mürz-zuschlag*, *Škofjaloka* in *Škofja loka* poleg *Škofja Loka*,

Dolenja Vas in Dolenjavas poleg Dolenja vas, Novomesto in Novo Mesto poleg Novo mesto . . . Komur bi se pravila, kako je v slovenščini pisati starodobna občna in lastna imena, zdela preobširna in prerazsežna, tisti naj pomisli, da ta knjiga ni namenjena samo gimnazijam, kjer učenci v tem oziru res ne potrebujejo toliko pravil, ampak tudi drugim šolam, v katerih dela učencem pisanje starodobnih imen veliko preglavico.

O pisavi novodobnih tujih krajin imen sem v obče sprejel to načelo, da tam, kjer imamo Slovenci za tuje lastno ime že domačo ali pa slovenščini vsaj glasovno bližje stoječo obliko, nam je pisati to; kjer je pa nimamo, tam nam je pridržati za tuje ime neizpremenjeno tujo obliko ter ji, če je treba, v oklepaju dodati, kako se izgovarja slovenski. Tako n. pr. imamo za tuja imena Leipzig, München, Roma, Quietto, Venezia, Paris, Arva, Turocz . . . domača imena Lipsko, Monakovo, Rim, Mirna, Benetke, Pariz, Orava, Turec . . . Za imena, kakor Basel, Mainz, Marseille, Schweiz . . . smemo pisati slovenščini glasovno bližje stoječe stare oblike Bazileja, Moguncija, Marsilija, Švica . . . Kadar pa za tuja imena, kakor: Meiningen, Mürzzuschlag, Wirttemberg, Ajaccio, Reggio, Gozzo, Autun, Bordeaux, Lille, Erzsebetvaros, Nyiregyháza, Rozsahegy, Csongrad . . . nimamo domačih oblik, tedaj pridržimo tujo obliko ter pišemo: Meiningen, Mürzzuschlag, Wirttemberg, Ajaccio (Ajačo), Reggio (Redžo), Gozzo (Goco), Autun (Otén), Bordeaux (Bordóz), Lille (Lil), Erzsebetvaros (Erzebetvaroš), Nyiregyháza (Njiredžháza), Rozsahegy (Rožahedž), Csongrad (Čongrad) . . .

Osebna imena germanskih in romanskih narodov ostanejo tudi v slovenščini vedno neizpremenjena Goethe, Schiller, Schiaparelli, Byron, Rousseau . . .

S tem pa nečem reči, da bi v spisih, ki so namenjeni preprostu narodu, tujih lastnih imen ne smeli pisati tako, kakor se izgovarjajo; saj bi jih narod drugače ne znal brati.

V četrtem poglavju se mi je zdelo potrebno podati nekoliko pravil tudi o besednem redu v slovenščini, ker smo se zadnja leta v tej važni stvari popolnoma ločili od narodne govornice ter krenli na popolnoma napačno pot. Dotična pravila sem skoraj od besede do besede zajel iz razprave prečastitega gospoda p. Stanislava Škrabca o naših predslonicah in naslonicah v »Cvetju z vrtov sv. Frančiška« (XIV., l. 3. 4. in 5.). Napačna pisava slovenskih

naslonic, kakor je zdaj sploh navadna, dela naš jezik »gekünstelt«; tako je rekel Miklošič ob neki priliki zadnja leta svojega življenja. V zadnjem zvezku »Knezove knjižnice« sem v Mencingerjevi povesti »Moja hoja na Triglav« s pisateljevim privoljenjem pri tiskovni korekturi krenil na staro pot ter vse naslonice postavil tako, kakor jih govori narod in kakor zahteva p. Stanislav Škrabec. Veseli me, da je veljaven slovenski list tako pisanje izrecno pohvalil; s tem, da odkrito priznavamo napako, tudi kažemo, da se hočemo v prihodnje napake ogibati.

V petem poglavju — kdaj pišemo velike začetnice; kako pišemo sestavljene besede; kako razstavljamo ali delimo besede na zloge; katera znamenja rabimo v pisanju posameznih besed — in v šestem poglavju — o ločilih — mi je bila za glavno vodilo izvrstna knjiga »Hrvatski pravopis«, ki ga je po naročilu kr. deželne vlade v Zagrebu l. 1893. za hrvaške šole spisal dr. Ivan Broz. Večina pravil, ki jih podaja Broz o navedenih tvarinah za hrvaški jezik, se tako lepo sklada tudi s slovenskim jezikom, da sem jih nekoliko kar neizpremenjenih sprejel v svojo knjigo. Oziraje se na Broza pa sem se moral v pisanju sestavljenih besed nekoliko ločiti od Pleteršnika. Njegov slovar piše namreč mnogo sestavljenih prislovov in veznikov narazen, n. pr. brž ko ne, do cela, do dobra, iz nova, na robe, veči del, v eno mer, v obče, da si, bodi si, če ravno . . . Toda če pišemo sploh kvišku, morebiti, nato, navkreber, navzkriž, potem, seveda, včasih, vedno, zares, zmerom, zmirom, zakaj, zategadelj, zavaljo . . ., res ne vem, zakaj ne bi smeli pisati tudi bržkone, docela, dodobra, iznova, narobe, večidel, venomer, vobče, naizust, vnovič, šele, poleti, pozimi, pednevi, odtod, dasi, bodisi, čeravno, dasiravno . . .

Nauk o ločilih sem moral nekoliko koreniteje obdelati, ker doslej še nobena slovenska učna knjiga o tem predmetu ni podala nadrobni, dovoljni in popolni pravil; ker pri pisateljih o rabi ločil odločuje največ subjektivno mnenje; ker se niti naše šolske knjige v tej stvari ne skladajo in ker je nastala vsled tega po naših šolah prava anarhija. Naši učenci doslej niso imeli nobenega zanesljivega učnega pripomočka, da bi v njem poiskali svéta, kako jim je psati ločila, ampak v tem oziru so bili večinoma odvisni od svojih učitejev, ki so pa kakor pisatelji premnogokrat o tej stvari različnega mnjenja.

Pridejani slovar obsega vse tiste besede, o katerih govore spredaj pravopisna pravila, ali pa take, ki se doslej pišejo napačno,

ali pa ki se pišejo pravilno, toda na razne načine. Tukaj moram omeniti, da ima naš jezik mnogo dvolikih besed, in marsikdo se prav po nepotrebnem ogiba te ali one oblike, češ, da je napačna. Tako n. pr. imamo včasih poleg časih in časi, ploča poleg plošča, umetelen poleg umeten . . . Prepričan sem, da bi našemu jeziku delali silo, ko bi v takih primerih zahtevali, da je pisati samo včasih, ploča, umetelen . . ., ker so oblike časih, časi, plošča, umeten . . . ravnotako pravilne in knjižne besede. V mnogih takih primerih sem vzel obojo obliko v slovar; splošna raba pa naj določi, kateri je dati prednost.

Slovar podaja tudi nekoliko redkih domačih in precej obilo iz drugih jezikov izposojenih besed, ker uči izkušnja, da se ravno take besede premnogokrat pišejo napačno.

Sestavlja je slovar sem se povsod ravnal natančno po Pleteršniku; samo pri peščici besed, kakor sonce, drhal, gluhonemica, mornarnica, ledevje, seminar . . . sem odstopil od njega, ne da bi vsiljeval svoje subjektivno mnenje, ampak ker sem tukaj pritegnil veljavnim in doslej še neopovrženim razlogom gospoda p. Stanislava Škrabca.

Kar se tiče teh besed, bi utegnilo zlasti sonce zbuditi občen upor; toda Škrabec je dokazal (Cvetje, III. l. 3. in 4. in drugod), da tako ne govori samo naš narod, ampak več nego petdeset milijonov Slovencev, in da so sonce pisali vsi slovenski pisatelji od Trubarja in Dalmatina do Kopitarja in Metelka. Samo Krelj, ki je naš jezik nekako umetno in časih celo prisiljeno zavijal, piše na enem mestu solnce; toda tako je mogel pisati samo po konjekturi, kakor to besedo pišemo tudi mi. Omenjam tudi, da je še celo Prešernu (Poezije, 1847.) solnce popolnoma neznana oblika. Zgodovina te besede v preteklih tristo letih zatorej odločno zahteva, da opustimo korenoslovno pisavo solnce, ki se je več ne zavedamo, in da se poprimemo fonetične oblike sonce. Gotovo bi bilo nespametno, ko bi učili v naši slovnici: Piši solnce; toda črke *l* ne smeš izgovarjati!

Morebiti se mi bode tudi očitalo, da za svoja pravopisna pravila, zlasti za ona v oblikoslovju, ne podajam nobenih dokazov.

Na take očitke odgovarjam že naprej, da po mojih mislih znanstveni dokazi ne spadajo v šolsko knjigo, ki najprej ugajaj praktični potrebi. In kaj naj dokazujem? Vse? Tega ne more nihče zahtevati! Ko bi pa samo nekatere oblike podprl z znanstvenimi dokazi, bi pa najbrž tudi nikomur ne ustregel; zakaj kar je temu jasno brez dokazov, to onemu le težko dopoveš z dolgim do-

kazovanjem. Kje naj bi tedaj začel, kje nehal? Kakor bi namreč začel razpravljati o oblikah, bi dokazovanja ne bilo konca; iz posameznih pravil bi se razvile daljše in krajše razprave; moral bi posegati v staro slovenščino, v zgodovino našega jezika, in dokazov bi največkrat ne umeli ravno tisti, ki bi jim bili namenjeni, in knjiga bi popolnoma izgrešila svoj praktični namen. Zadostuje naj, ako tukaj še enkrat ponovim, da je ta knjiga osnovana na podlagi Pletteršnikovega slovarja. V stvareh, ki jih nisem mogel zajeti iz tega slovarja, sem se ravnal največ po slovniških opazkah in pomenkih, ki jih je zadnjih šestnajst let priobčil gospod p. Stanislav Škrabec na platnicah »Cvetja z vrtov sv. Frančiška«, in po Brozovi knjigi »Hrvatski pravopis«, ki jo je znanstvena kritika tudi zelo pohvalila. V mnogih stvareh pa sem si poiskal svéta tudi v Miklošičevi, Metelkovi, Šumanovi, Janežičevi (Sketovi) slovnici, dalje v dr. Oblakovih in dr. Štrekljevih spisih in v jezikoslovnih razpravah, ki so jih razni slovenski pisatelji zadnja leta objavili po slovenskih časopisih.

Zgledi, ki ž njimi pojasnujem pravopisna pravila, so vzeti malone vsi iz raznih slovenskih šolskih knjig. V tem oziru sem se poslužil obče priznane pravice, da smemo za šolo primernegega gradiva nabrati, kjerkoli ga dobimo.¹⁾

In tako izročam svojo drobno knjižico Slovincem, iskreno želeč, da bi jo praksa potrdila, kritika pa resno in ostro presodila ter me opozorila na napake, ki so še v njej. Ko bi vsaj nekoliko pripomogla iz našega lepega jezika odpraviti dozdanje pravopisne hibe in nedoslednosti, bi bil s tem najlepše povrnjen moj nemali trud.

Ako neznani mi gg. ocenjevalci odobre moj »Slovenski pravopis«, potem dobi nekakšen uraden značaj in bo vsled tega vsaj za vse naše šole obvezen. S tem bi že nekaj dosegli, pa še ne vsega. Zakaj znano je, kako strastno prebirajo naši dijaki nove slovenske knjige in slovenske časopise in kako slastno pobero vsako novo besedo in novo obliko, če je tudi napačna, ter jo zaneso v šolske naloge. Za to svojo trditev bi lahko povedal mnogo značilnih zgledov. Tako n. pr. je neki dnevnik pred nekaj leti nekolikokrat zapisal dotlej pri nas nenavadno obliko ne z menceč se, in takoj sem jo zasledil tudi v dijaških nalogah. Do letos so dijaki pisali pravilno obliko spoznati, a nekemu listu je prišlo na misel, da se mora pisati izpoznati, in glej ga spaka, že ga moram črtati v vsaki nalogi! Časopisne napačne oblike, kakor: Smolkin govor, Šenoinove povesti, Zolin roman . . . so brž zasejale v dijaške

¹⁾ V. Kermavner. Vadbe v skladnji latinski I., predgovor.

naloge osat, kakor: Trdinina pisava, Jerišina pesem, Jerinin malin itd. Zatorej sem živo prepričan, da noben uradni pravopis ne odpravi iz našega jezika pravopisnih napak in nedoslednosti, ako ga ne sprejmo tudi naša knjižna društva, naši časopisi in naše tiskarne. Samo tedaj, ako ukaže vodstvo vsake tiskarne svojim korektorjem in predsedstvo vsakega knjižnega društva svojim urednikom, da morajo vse tiskovine popravljati po uradnem pravopisu — (kadar pisatelji izrecno ne žele, da ostani njih pisava neizpremenjena) — bomo sčasoma dosegli svoj namen.

Domov.

Prehodil mnogo sem sveta,
Prebrodil mnogo sem voda.
Krasan za me bil svet je nov,
In vendar sem prišel domov.

Jezike slišal sem krasne,
Ki se v tujini govore.
Da čujem spet domači glas,
Prišel nazaj sem v rodno vas.

In žensk sem videl broj neštet,
Ki tuji kitile so svet.
Pa lepše, kakor ženske te,
Domače ženske se mi zde.

Jaz ljubim jezik naš in svet
In ljubim pestri ženski cvet —
Vse to mi da moj dragi dom,
Zato ostal v tem domu bom.

Vojanov.

Brodnik.

Tri leta brodnik že vozari
Črez Savo deročo ljudi,
Tri leta upira se valom
In nikdar še bal se jih ni.
Že dostikrat blisek je švigal
In grom iz višine bobnel —
Pa vedno — če treba — je z dlanjo
Krmilo in veslo prijel.

In večkrat o polnočni uri,
Ko večče imele so ples,
Prebrodil je s čolničem Savo
Ter vriskal radostno je vmes.

A danes mu roka trepeče
In s čolnom se Sava igra. —
»Brodnik! He! Čuj! Kaj ti prignalo
Nocoj pač je strah do srca?

Si morda oči se prestrašil,
Ki v mladi obraz ti strme?
Pač deklica ti je urekla,
Ki pelješ jo onkraj vode?»

Vojanov.

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

(Dalje.)

XV.

ni večer, ko so kaplan, Zorko, Olga in Dana srečali Rodiča, ki se je peljal v vas, so se z Rošerjem dogovorili, da napravijo v soboto izlet k sv. Marjeti, cerkvi vrh hriba, do katere so potrebovali tri pičle ure. Olgi, ki je morala drugi dan v mesto, so naročili, naj povabi na ta izlet tudi Zdenko, o kateri so vedeli, da je ljubiteljica narave in takih izprehodov.

Prišedši v mesto, je šla Olga takoj in najprej k Zdenki, toda ni je dobila doma. Povedali so ji, da se vrne popoldne.

Točno opoldne je prišla Zdenka od lekcij domov z mračnim, jeznim obrazom. Pojedla je svoje borno, dan za dnevom enako kosilo, čemerno odgovarjala stari, gluhi materi, kateri je nesreča zatemnila spomin, da je povpraševala čestokrat po eni in isti stvari, bolj z mimiko nego z besedami — ter je komaj čakala, da bi vstala izza mize.

Urno si je prižgala smodko, ki ji je postala po obedu obligatna, legla na kratki stari divan, si pokrila s predpasnikom eno stran obraza, da bi lahko kadila. Toda solze so ji privrele iz oči, in jela je ihteti; ugasila je smodko ter jo vrgla daleč od sebe. Njeno lice in blazine so bile hkrati mokre od solz.

»Strašno življenje, prokleti grozni moj stan!« je sikala med zobmi, vsa zalita s solzami.

Onega dne so ji bile odpotovale na deželo tri najboljše družine, in razjezila se je tako nepopisno z dvema trdokornima svojima učenkama.

Vsaki dan je legla po obedu tako trudna na isti divan, si prižgala smodko in čitala ali strmela predse.

Kadar je bila bolj zadovoljna, tedaj je opravljala to z nekako slastjo ter si govorila: »To je še najboljše, kar imam na svetu: po prilično dobrem obedu dobro, izbrano, duhtečo svaljčico!«

Toda takih dni je imela uboga Zdenka bore malo, da bi se čutila zadovoljno in veselo. Druge dni pa se ji je zdela vsa njena usoda še nesrečnejša, še bolj črna in neznosna.

»Pač nisem zastoj Smolarjeva,« je dejala sama sebi poluglasno, ko so ji misli uhajale daleč nazaj v prošlost.

Zamislila se je v tisti čas, ko je bila še prav malo, razvajeno dekletce.

Njen oče je bil slikar, ne imeniten, toda v onem mestu s kraja edini. Zaslužil je mnogo, ker je slikal po vseh imenitnejših hišah in palačah; a tudi po cerkvah in v gledališču so njemu dali prenavljati slikarije.

Najlepše table z najelegantnejšimi anonsemi so bile iz njegove roke. Kadar je utegnil, je slikal tudi pokrajine, toda rekal je, da mu to nese le malo dobička.

Zdenka je bila Smolarjeva edina hči. Njen oče je sicer skrbel, da bi se temeljito izobrazila, in ker je bila posebno za glasbo nardarjena, je v ti stroki izborna uspevala. Lahkoživi oče seveda ni mislil, da si bode hči morala s tem kdaj služiti kruha. Toda pri Smolarjevih se je živelo veselo in razkošno; v njih stanovanju, ki je bilo prav v sredini mesta, je bilo vsega v obilnosti. Veseli, družbe željni oče je radodarno vabil goste v hišo; a le-ti se seveda niso branili, saj so vedeli, da jih čaka pri Smolarjevih zabava in pa dobra postrežba.

Zdenki je kajpada ugajalo tako življenje, kakor bi ugajalo vsakemu dekletu v teh letih. Mladi gostje so se ji laskali; a eden onih ji je dvoril bolj nego drugi ter ji povedal, da jo ljubi. Le-ta ji je prvi govoril o ljubezni, o kateri je ona pozvedovala le iz knjig ter le prepevala v romancah, in ona se ni povpraševala, ga-li ljubi ali ne. Mislila je, da je razburjenost in ono sladko čuvstvo, ki ji zbuja v srcu njegovo laskanje že — ljubezen, in — zaročila sta se . . .

Kmalu potem je zadela Zdenkinega očeta apopleksija, da ni mogel pregibati pol života, in življenje v Smolarjevi hiši se je izpremenilo kar na mah. Nesreča jih je zalotila nepripravljene; od mnogih zaslužkov si niso bili ničesar prihranili, vse je bilo izginilo v veselem življenju. Smolar ni mogel več delati, a delavci, katere je navzlic temu obdržal in vodil, so ga sleparili, kolikor so mogli, dasi jim je bil Smolar vedno dober, velikodušen gospodar.

Gostov je hipoma nestalo, a Zdenkin zaročenec se je na strani svoje zaročenke brez gostov vidno dolgočasil. Začel je tudi on prihajati redkeje in redkeje, dokler ga ni zmanjkalo popolnoma! Zdenko je ta izkušnja izmodrila in izpremenila popolnoma.

Njen zaročenec je poročil kmalu potem debelušno njeno znanko.

Ob tem spominu je Zdenka poluglasno šiknila med zobmi: fejl! ter govorila: »Seveda, s čim pa sem ga zabavala jaz? Govorila sva o Schumannu, Schubertu, Mozartu, Chopinu, Dvořaku, Munkačiju ali

Vereščaginu, o bednem očetu, o naši nesreči — a tako bore malo o ljubezni. Z njo pa je smel govoriti in je govoril najbanalneje in najtrivijalneje stvari. 'Toda po njem mi ni žal; njeni stariši so pač znali bolje loviti može nego moji — a vreden ni, da bi se ga spominjala! Podlec, breznačajnež!' —

Stopila ji je pred solzne oči kar na mah druga podoba. Njeno lice je dobilo kar hipoma nežnejši, otožno se smehljajoč izraz . . . Vtopila se je v milejše spomine . . .

Ko je prišla nekega dne od lekcije domov, je stal pred njih vrati voz.

Ko je stopila v stanovanje, jo je oče milo poklical k sebi. —

»Ah, to je Zdenka, ona Zdenka, katero sem pestoval in vozil na izprehode! Moj Bog, kako je zrastle!« —

Čudeč se je Zdenka gledala moža, ki je govoril te navadne, preproste besede tako milobno, s tako božajočim glasom in s tako ljubeznivim, prijaznim, mehkotoplím pogledom.

Bil je ta neznanec visok in slok, temnih las in temnomodrih oči, temne polti in temne brade, pa jako inteligentnega obraza.

»Dajte, da vam stisnem roko, gospodična Zdenka!«

Prijel jo je za roko ter jo držal med obema svojima, jo stiskal in božal.

»Da, da, Zdenka moja,« je rekel oče s solznimi očmi — »ti se gotovo ne spominjaš tega gospoda.« — Sedita oba,« je dostavil. Toda Zdenka bi bila ostala vso večnost s svojo roko v njegovih rokah, zatopljena v njegov ljubeznivi pogled, ki je bil nepremično uprt v njeno lice.

— »Seveda ti si imela šele štiri leta, ko je Pavel odšel v Monakovo na akademijo. — Oh, Pavel, kako ste jo imeli radi in ona vas tudi!« —

— »Oh, to je Pavel, o katerem sem slišala že toliko, toliko,« si je mislila Zdenka ter ga premerila še enkrat z očmi.

Prišel je k njenemu očetu v delavnico, ko je imel petnajst let; njen oče, ki je bil pravi poštenjak, je spoznal Pavlovo nadarjenost ter, dasi je vedel, da bi Pavel njemu samemu lahko mnogo koristil, je vedno nesebično prigovarjal njemu in njegovim starišem tako dolgo, da so ga poslali na slikarsko akademijo, ko je imel osemnajst let.

Ker je bil izredno nadarjen, je postal z leti imeniten in slaven slikar, o katerega umetnosti so poročali časniki na dolgo in široko. — Smolarjevih ni pozabil, pisal jim je ob godovih in novem letu, četudi samo par besedic na posetnici. Ob takih prilikah je pa slišala Zdenka o njem vedno iste pogovore, katere je znala že na pamet.

Zvedel je bil Smolarjevo nesrečo, in dasi ni nihče izmed Smolarjevih potožil ni z eno besedo zaradi nastale bede, jim je sam od sebe pomagal na razne fine in plemenite načine.

Ostati si je bil namenil v mestu nekaj dni; vsaki dan je prihajal k Smolarjevim, kjer sta se z Zdenko menila po ure in ure neprisiljeno, zanimivo in lepo o vsem, tako da se je čutila kakor prerajeno.

Pripovedoval ji je o njenih otroških letih, se spominjal iz tiste dobe mnogih podrobnosti, katere so stopile tudi nji sedaj živo pred oči; pravil ji je o daljnem nemškem mestu, o svoji ženi Nemki in o otrocih, izmed katerih je bil dal krstiti eno hčerko za Zdenko prav na čast in za spomin na malo svojo prijateljico Zdenko Smolarjevo.

Ko je odpotoval, je nastalo Zdenki življenje vprav neznosno; kajti Pavel je bil zbudil takoj v prvem trenutku v nji neko božanstveno čustvo, katerega ni moči popisati, in katerega ni hotela imenovati z navadno besedo »ljubezen«, ker je zlorabila prav to besedo nekdanj tako pregrešno, rabeč jo za čustvo, ki je bilo drugačno, o j tako drugačno od tega, kar je čutila za Pavla. In s to besedo, katero zlorablajo dan na dan tudi najpodlejši ljudje za svoje strasti — s to besedo naj bi ona oskrunjala ono sveto, ono božansko čustvo, ki je je čutila za Pavla!

Ne, ne, za njeno čustvo ni bilo besede; bilo jo je treba samo videti, kadar je dobivala njegova pisma, kako se ji je razlila vselej neka rajska sreča po njenem licu ter na mah preustvarila vse njeno bitje. Odgovorila pa mu je vsakikrat tako presrečno, tako odkrito, da sama ni vedela, kako iskreno se izpoveduje s svojimi listi.

Bilo ji je to dopisovanje vse njeno veselje, vsa njena sreča. Z mislijo nanj, z njegovo naklonjenostjo in z njegovimi neprecenljivimi listi se je tolažila v bridkih in mučnih urah, z mislijo, da jo ume, da ji je iz srca vdan ta toli vzvišeni mož — s to mislijo si je sladila svoje grenko življenje.

Po njegovem vplivu, o, gotovo po njegovem vplivu ji je pisala njegova žena ter jo vabila vsaj za nekaj dni na njih posestvo. Toda Zdenka ni mogla iti, si ni mogla privoščiti tega edinega veselja, edine sreče. Ko je tudi ne bi bili zadrževali doma bolni oče, gluha mati, nezanesljivi delavci, ne bi bila mogla iti; kajti kje naj vzame toliko denarja za daljnje potovanje?

Sprejeti ni mogla za sedaj ljubeznivega vabila, toda nadejala se je, da se ji posreči pozneje kdaj. Pridno bo delala in hranila, da si prihrani toliko, kolikor ji bode treba.

Med tem pa je čitala in se veselila njegovih pisem in svojih odgovorov, v katerih mu je razlivala vse svoje srce . . .

Kakor strela z' neba je zadela ves svet, ki se zanima za moderno umetnost, novica o nagli smrti znanega slikarja, Zdenkingega prijatelja — Pavla Rendića. Časniki so poročali, da se je zbodol v roko, a da se za neznatno rano niti zmenil ni, kakor se to obično dogaja. Toda čez noč je jela roka naglo otekati, bolečine so nastale hude in so bile čim dalje hujše, in zdaj je bila vsaka pomoč zastoj; kri se je bila zastrupila.

Zdenka je bila nekaj časa kakor omamljena, nezavestna, brezumna. Zamislila se je vsaki hip, gledala debelo s svojimi velikimi očmi, gledala njegovo sliko ter vpirala dolge, dolge poglede v njegove premile oči, in četudi se je silila misliti, da je on, Pavel, ki ji je nekoliko razjasnil temno življenje, da je ta Pavel mrtev — vendar ni mogla razumeti smrti, si ni mogla predstavljati, da je on pokopan, ni mogla pojmiti, da ni več tega človeka s tako redkimi lastnostmi, da gnije, da trohni pod zemljo — ne, ne, to ji ni šlo v glavo.

Pavel da je mrtev? On da ne gleda, da ne govori več? Kako so ga položili v grob? Kako neki leži . . . je premišljevala Zdenka včasih dolgo, dolgo.

Mahoma ji je pa šinila zopet misel v glavo: Videla ga ne boš nikdar več, nikdar več!

Nikdar več? je vpraševala sama sebe — nikdar! — Kaj je to, nikdar?

On da je umrl, on, ki je bil tak velik duh, duh, ki je ustvaril toliko prekrasnih del, slik, med drugim tudi to-le, ki visi nad mojo pisalno mizo — pa da bi tak duh izginil?

Da bi njegovega velikega duha preživel ta-le kos platna, na katerem je slikal? Ne, ne — njegov duh živi gotovo; kajti bil je prevelik, da bi mogel kar tako izginiti. Hotela bi imeti o tem dokazov, hotela bi biti prepričana — kakor je ona-le Dana — da njegov duh živi, da jo vidi! Oh, kako bi bila v taki-le veri srečna! —

Dva meseca potem so pokopali njenega očeta, in dasi ga je srčno ljubila, je vendar ob njegovi smrti zopet le mnogo mislila baš na Pavlovo smrt . . .

Solze so se ji bile naposled posušile, toda oči so jo žgale, močno žgale . . .

— »Gospodična Mina s svojo teto je tu,« je rekla mati na priprtih vratih.

Ker ji je Zdenka odgovorila le tiho, je ni slišala starka ter jo je jela klicati glasneje.

»Ali čuješ, Zdenka, Mina in njena teta sta tu; vstani!«

»Uuh!« je zdihnila jezno Zdenka ter dejala glasno:

»Prosi, naj malo počakata!«

Izmila si je obraz s hladno vodo, toda oči so ji od joka vendar ostale zabuhlo-rdeče.

»Zaspanka zaspana, ki vedno le spi!« je rekla Minina teta Ema, gosposdična okoli štiridesetih let.

»Glej,« si je čestokrat dejala Zdenka, »kako se je ta ohranila do štiridesetih — gotovo mnogo bolje od mene, ki jih imam šele osemindvajset. Pa saj ni čuda — nobene skrbi, nobene misli, ki bi ji nabirala čelo, nagubavala lice, taka-le se ohrani kakor meso v dimu.«

»Prišla sem grozno trudna in izmučena domov,« je rekla Zdenka »pa sem malo zasnula.«

»Glejte, Zdenka, hotela sem vedeti, ali vam ugaja moj novi klobuk,« je rekla teta Ema ter jela odpenjati zaponke, s katerimi je bil pripet papir, ki je bil v njem njen najnovejši ljubček — klobuk.

»Ali ni lep, kaj pravite?«

»Lep, lep, krasen!«

»Pa je bil tudi edini pariški model, zato sem ga plačala tudi nekoliko slano.«

Mina pa je začela pripovedovati, da je naročila na Dunaju neko prekrasno blago za jesen, blago, ki je tako zelo moderno in tako silno »chic«, a klobuk da si naredi iste barve po tetinem vzorcu.

»Pač imata mnogo časa in lahko mnogo mislita na toaleta,« je rekla Zdenka.

»Družega dela Mina res nima, ker ga noče imeti,« je rekla teta Ema.

»Ah, delala bom, ko bom starejša, sedaj hočem še uživati.« —

»In lenariti, kaj ne?« je dostavila Zdenka.

»Dokler morem, zakaj ne bi?« je rekla malo užaljena Mina.

S tabo je škoda besed, si je mislila Zdenka, a rekla je samo:

»De gustibus« . . .

»Res je, kar pravite,« je rekla teta Ema, »jaz se ubijam ves dan z delom, a ona mi noče nikdar nič pomagati« . . .

— Zdenka je kakor nevede pogledala na uro.

»Ali imate sedaj lekcijo?« je vprašala Miha.

»Da, gospa Vronska pride danes sem, ker je njen klavir razglašen.«

»Ah, pojdiva torej hitro, hitro!« je dejala teta Ema ter se hitela poslavljat, potem ko je bila klobuk zopet zavila.

Zdenka se je iroško nasmehnila in ju hotela spremiti do vrat, toda teta Ema se je zopet ustavila in rekla:

»Ni prav, da hodite z njo, vi izgubite s tem mnogo.«

»Smešno!« je dejala Zdenka; »jaz da bi izgubila! Česa? Zakaj?«

»In vendar — svet! Onadva živita kar tako na veri, ne da bi bila poročena; in kakor smo to zvedeli mi, takisto vedo tudi drugi.« . . .

»Jaz pa moram iz vseh razmer soditi, da sta poročena,« je rekla srdito Zdenka. »Toda ako tudi ne bi bila, vem iz večletnega občevanja, da živita tako zgledno, da sta si tako zvesta, da ju nikakor ne bi mogla obsojati. — In pa ve, ve mi prihajata s takimi rečmi na dan,« se je razvnela Zdenka čedalje bolj — »ve, ki vedno vesta povedati, koliko ljubimcev ima ta ali ona zakonska žena, kako vara ta in oni svojo soprogo itd.« . . .

»Ali se sme?« se oglasi nekdo med poluodprtimi vrati.

Emi in Mini je že šinila vsa kri v glavo, in že sta se ozirali, kam bi se skrili, ko vstopi — Olga.

»Samo en hip, samo en hip!« je zaklicala Olga, pojoč vsa upehana. »Pa kaj da sem vas tako prestrašila?« je vprašala, pogledavši Emo in Mino.

»Mislili sta, da gre Elza,« je odgovorila Zdenka mesto njiju.

»Ah, še vedno tiste pravljice!« je rekla Olga.

»Niso pravljice, zvedela sem, da je gola resnica,« je rekla malo užaljena Ema.

»No, in ako bi tudi bila,« je rekla Zdenka; »jaz je ne zapustim, iskreno sem ji vdana, in z obema me veže odkrito prijateljstvo.«

»No, no, ko bi bila resnica, bi morala vendar malo pomisliti,« je rekla Olga; »saj veš, društvo . . . ljudje . . .«

»Konvencionalnost in nič nego sama konvencionalnost,« je dejala Zdenka.

»Zato pa bi vi, gospodična Ema, ki veste toliko povedati o ti ubogi gospe Elzi, gotovo rada sedela poleg baronice Laubejeve, o kateri zna vse mesto, da je bila prej baronova dekla; toda kot baronici se ji vse klanja. Leto po poroki pa je bila ta nekdanja dekla že sita starega barona, katerega je tako lepo ujela, in sedaj kar očitno ljubimkuje s svojim učiteljem glasbe; in vendar bi si vi šteli v čast sedeti na njeni strani, ker je seveda poročena in pa baronica.«

»Vi torej zagovarjate svobodno ljubezen?« je vprašala Olga.

»Ne, tega ne; svobodne ljubezni vobče ne morem zagovarjati; jaz zagovarjam le dvojico Vronsko, o kateri pravite, da ni postavno zve ana, s katero se bojite priti v dotiko, dasi živita zgledneje nego mnogo, mnogo, da ne rečem, nego večina zakonskih.«

»O ne, ne, zdaj še posebno nočem priti z njima v nobeno dotiko, in hvala Bogu, da smem reči, da nisem nikdar prestopila praga njiju hiše,« se je jezicala teta Ema.

»Jaz tudi ne več potem, ko sem slišala to,« je rekla Mina.

»Idita torej brzo, da se vaju ne prime njena in moja nečast, kajti vsaki hip pride Elza.« —

»Uh ti pritlikavci, ti mali, nizkotni duhovi, te hinavske moralistinje, ki ne prizanesajo nikomur, ki ne vedo upoštevati razmer, ki so često močnejše nego človek!« je vzkliknila Zdenka, ko je zaprla vrata za načičkano teto in še bolj načičkano nečakinjo.

»Veste, Zdenka, morali bi se pa vendarle informovati o Vronski,« je prijazno pripomnila Olga.

»Jaz? — informovati?! To naj storita onidve, ki hodita vsaki dan po dvakrat razstavljat svoje čare na mestno šetališče; meni ni treba informacij, ker predobro poznam njo in njega in se zanašam bolj na to, kar vidim s svojimi očmi in slišim s svojimi ušesi, nego na vse informacije.«

»Vem — osebito mi je on vprav imponoval,« je priznala Olga; »toda Elza je morda le iz tega vzroka tako nezaupljiva in boječa, in dalo bi se morda pomagati, ako bi vedeli za gotovo.«

»Povem še enkrat, da ne verujem tem govoricam,« je dejala Zdenka; »toda ako bi bilo res, se lahko zanesete, da storim vse, kar bo v moji moči, da zaprem usta tem klepetuljam.« —

V tem je pozvonilo; Zdenka je odprla, in vstopila je Elza z lahkim nasmehom, boječa in hladna kakor vselej.

Ko se je Olga po svoji navadi polaskala Elzi, češ, kako je srčkana, lepa in ljuba, je povabila Zdenko v Rošerjevem imenu na izlet, katerega napravijo v soboto.

»Ali bode treba zopet peti in igrati, ker me vabite?« je vprašala Zdenka, ki je bila še vedno razdražena.

»Kako je ježasta — kaj ne, gospa, kako zna biti srčasta ta-le Zdenka? Toda mi ji ne zamerimo, ker vemo, da je nervozna, silno nervozna.« —

Ko je Olga odšla, je sklenila Zdenka roke okoli Elzinega vratu ter dejala:

»Draga, draga moja, dovolite, da izmečem ves svoj srd na ta ničevi, zlobni svet!«

In Zdenki so zopet solze zalile oči; strastno je dajala duška svojemu srdcu nad svetom, tožila Elzi o jari gospodi, ki ji niti točno ne plačuje trdo zasluženega denarja, o trdoglavih učenkah ter o srečni, našemljeni teti in njeni nečakinji, ki stanujeta v isti hiši ter jo vedno dražita z neumnostmi.

Elza jo je gledala sočutno s svojimi milimi očmi, jo mirno poslušala, ne da bi najmanje segla v besedo. Naposled je dejala:

»Revica, smilite se mi; pa pomislite, da imamo vsaki svoj križ.«

»O vi — kaj bode te govorniki o križih, ki imate tako dobrega moža, da čita vsako željo že v vaših očeh ter je nesrečen, ako vam je ne more izpolniti.«

»O, ni vse tako, ne, in posebno on ni tak, kakor si ga vi mislite.«

Zdenka je uprla svoj pogled Elzi v lice, ki je bila hipoma vsa zardela, ter je rekla:

»Boljšega moža pač težko najdete.« —

»A propos,« ji je segla v besedo Elza; zadnjič ste izrazili željo, kako bi radi šli na Pavlov grob in k njegovi vdovi; sinoči sem to mimogrede omenila svojemu možu, pa mi je kar sam dal to vsoto ter rekel, da jo morate sprejeti. Petdeset — ali vam bode dovolj?«

Hipoma je Zdenka skočila kvišku, strastno objela Elzo ter hitela govoriti:

»Moja zlata, zlata Elza, moja najboljša prijateljica, ali vam smem reči — ti?«

»Ne, ne, nikar preveč zaupljivosti!« je dejala Elza, braneč se.

Zdenka je odstopila nekoliko ter jo molče gledala, stiskajoč v roki zavitek z denarjem.

»Toda ta denar mi le posojate,« je rekla Zdenka; »dam vam zanj toliko lekcij iz klavirja, francoščine in petja, kolikor znese vsota.«

»Ne, moj mož ni mislil tako; on hoče, da vam jaz darujem to malenkost. Ne bi vam bila povedala, da mi je dal on ta denar, da vam nisem sama prav včeraj pravila, da sem s svojimi penzi na suhem; kar sem prihranila, vse je šlo za novo pohištvo.«

»Bog obvaruj!« je rekla Zdenka. »Vi mi ta denar le posojate, in jaz vama ostanem gotovo še vedno veliko dolžna . . . Sprejemem ga, ker me silno vleče tja gori, da se sama prepričam, da ga res ni več.« —

Potem sta sedli obe h klavirju in začeli vaje, ob katerih je Zdenka bila tempo z ного ob tla, a Elza je štela.

(Dalje prihodnjič.)

Henrik Ibsen.

Ob njegovi sedemdesetletnici spisal Fr. Göstl.

rama »Catilina«, s katero sem pričel svoje pisateljvanje, je nastala po zimi l. 1848.—49., torej v mojem 21. letu. Živel sem takrat v Grimstadtu in moral si sam pridobiti, kar sem potreboval za življenje, ko sem se pripravljaj za dijaške izpite. Čas je bil zelo viharen. Februarska vstaja, upor na Ogrskem in v drugih deželah, vojna v Schleswig-Holsteinu — vse to je vplivalo odločilno in trajno na moj razvitek, ki je bil tačas še jako skromen. Pisal sem patetične izpodbudnice Madjarom, jih rotill, naj se krepko potegujejo za svobodo in človeštvo ter naj vztrajajo v pravični borbi proti trinostvu; napisal sem dolgo vrsto sonetov na kralja Oskarja, ki so ga pozivali, kolikor se spominjam, naj odločno opusti vse malenkostne ozire ter naj nemudoma pohiti na čelu svoje vojske na pomoč bratom ob skrajnji meji schleswiški. Ker sedaj — v nasprotju s tedanjim prepričanjem — dvomim, da bi bili moji navdušeni pozivi le količkaj koristili ogrski ali škandinavski stvari, smatram za srečo, da so ostali le v rokopisu.

Tak je bil moj položaj, ko sem čital, pripravljajoč se na izpit, Sallustovega »Katilino« in Ciceronove govore proti temu Rimljanu. Kar požiral sem te knjige, in nekoliko mesecev pozneje je bila moja drama dovršena. Kakor se razvidi iz mojega dela, nisem bil istih misli o Katilinovem značaju in ravnanju, kakor stara rimska pisateljja, in tudi sedaj še vztrajam pri tem, da je moralo biti nekaj izredno velikega ali vsaj veljavnega na tem možu, s katerim je Cicero, ta neumorni zagovornik večine, pričel boj zelo previdno šele tedaj, ko se mu ni bilo več bati nobene nevarnosti pri napadih. Naj pripomnim tudi to, da je še dosti družih zgodovinskih oseb, katerih posmrtna slava je še bolj nego Katilinova provzročena po njih odporu proti svojim sovražnikom.

Moja drama je bila napisana v tihih nočnih urah. Svojemu blagemu in dobrosrčnemu, a povsem svoji trgovini vdanemu gospódarju sem moral, kolikor se je pač dalo, krasti prosti čas za svoje nauke, in od teh ur sem si zopet prikradel kak trenotek za pesnikovanje. Tako mi je preostajala samo noč za moje pešniške posle.

Svojim bližnjikom sem seveda moral prikrivati, da se pečam s tako brezmiselnim poslom — s spisovanjem igre; a povsem brez

zaupnikov edenindvajsetletni pesnik vendar ne more ostati, in tako sem razodel dvema prijateljema sovrstnikoma, s čim se skrivaj bavim.

Mi trije smo se 'nadejali od »Katiline« jako mnogo. Pred vsem pa ga je bilo treba prepisati na čisto, predložiti pod psevdonimom gledališču v Kristijaniji in poleg tega še izdati v tisku. Eden mojih zvestih tovarišev je oskrbel prepis, drugi je z njim odpotoval v Kristijanijo.

Po dolgem, mučnem čakanju so se pričele pojavljati zapreke. Gledališko vodstvo je vrnilo igro z zelo prijaznim, a vendar odločno neugodnim odgovorom. Prijatelj je hodil z rokopisom od knjigotrčca do knjigotrčca, a vsi so se izrazili prilično enako, kakor gledališki vodja. Oni, katerega ponudba je bila najugodnejša, je zahteval samo toliko in toliko za tisk; o nagradi ni bilo niti govora.

Te izkušnje pa nikakor niso omajale mojega prijatelja vere v mojo zmago. Pisal mi je, da je baš to prav dobro znamenje; jaz naj le sam založim svoje delo, potrebne novce mi posodi on, dobiček si bodeva delila; zato pa bo on oskrbel vse trgovske posle.

Pot me je dovedla med tem v Kristijanijo. Malo preje je bil izšel »Katilina« v knjigotrštvu. Igra je zbudila v dijaških krogih pozornost in zanimanje, a kritika se je mudila le pri napačnih verzih in smatrala sicer vobče dramo kot nezrelo delo. Znamenitega dobička mala izdaja ni donesla; moj prijatelj je hranil del izvodov, in spominjam se, da je nekega dne, ko so se najinemu združenemu gospodarstvu nakopičile nepremagljive ovire, srečno prodal tisto skladalnico nekemu branjevcu kot »makulaturu«.

Tako pripoveduje pesnik sam v predgovoru k drugemu, predelanemu izdanju tega svojega prvenca (1875), kateremu je ohranil — morda baš spričo razmer, v katerih je nastal — več ljubezni nego drugim svojim mladostnim delom.

Trnjeva je bila pot, ki je dovedla Ibsna do svetovne slave. Mnogo in vztrajno se mu je bilo boriti, preden je dosegel njegov genij priznanje in veljavo. —

Ibsen je bil porojen dne 20. marcija l. 1828. v Skienu, mestecu ob Kristijanijskem zalivu. Pradedje njegovi so bili pomorščaki, oče bogat trgovec, mati, rojena Altenburgova, nemškega rodu, hči bogatega trgovca v Skienu. Detinska leta je deček preživel brezskrbno in srečno. L. 1836. pa je zadela očeta velika trgovinska nesreča, in rodbina je obubožala ter se preselila v bližnjo vas. Življenje v Skienu je bilo živahno in veselo; vaška samotnost pa je dečka naklonila, da se je sprijaznil in zanimal za naravske krasote. Tudi za uk je bil

bistre glave, in obiskaval je realko v Skienu (na kateri je bila latinščina obvezni predmet). Toda neugodne gmotne razmere niso dopuščale starišem, da bi bil sin dovršil študije; bilo je treba, da si skoro sam poišče kruha, in zato je l. 1844. vstopil kot učenec v lekarnico v mestecu Grimstadu. Tu je v prostih urah nadaljeval svoje nauke in se pripravljaj na zrelostni izpit. Imel pa je tudi dovolj prilike, da je spoznaval ljudi in značaje, kajti lekarnica je bila zbirališče vseh pohajkovavcev.

Revolucionarno gibanje v Evropi je navdušilo tudi njega za svobodo ter mu narekovalo prvo dramo »Katilina«. —

L. 1850. je Ibsen vstopil v Kristijaniji v Heltbergovo pripravnico, da se usposobi za sprejemni izpit za vseučilišče; poleg tega se je tu živahno udeleževal političnega življenja. Da bi si izboljšal gmotni položaj, je vstopil v uredništvo nekega opozicijskega tednika. Kot žurnalist in pa po svojih delih je skoro zaslovel tako, da je dobil poziv, naj sprejme vodstvo novoustanovljenega gledališča v Bergnu s pogojem, da napiše vsako leto po eno dramo za bergensko gledališče. Dovolila se mu je obenem štipendija za trimesečno potovanje v inozemstvo, da prouči praktično gledališko vodstvo. Dasi mu bivanje v malem mestu ni obetalo posebnih ugodnosti, je vendar sprejel to ponudbo. Zveza z gledališčem je postala usodna in pomembna za njegovo književno delovanje.

* * *

Gledališče v Bergnu je bilo ustanovljeno v dobi velikega narodnega navdušenja, ki se je tedaj pojavljalo povsod. To narodno navdušenje je pač bilo tudi vzrok, da si je pesnik izbral za svoja dramatiška dela predmete iz prošlosti, iz zgodovine svojega naroda. O porabi zgodovinskih snovi pa pravi sam, da jih smatra le za posodo, v kateri se pojavlja pesniška ideja.

Toda te drame vobče niso uspele ter tudi niso za nas tolike veljave; edina romantična igra: »Slavje na Solhaugu« je (2. dan januarja l. 1856.) dosegla velik uspeh.

L. 1857. je bil Ibsen poklican v Kristijanijo za voditelja norveškega gledališča. Ostavil je Bergen, kjer se je bil seznanil s hčerko pastorja Thoresna, Suzano, ki mu je l. 1858. postala zvesta družica za življenje. — V Kristijaniji je dotlej vladalo dansko gledališče, in rodoljubi so imeli mnogo ovir in nasprotovanja pri ustanovi norveškega. Ibsen je ustanovil »norveško društvo«, ki naj bi se borilo proti vsaki tuji premoči ter delovalo za napredek domačega življa

na umetnostnem polju. Temu društvu za predsednika je bil izvoljen slavni Björnsen, Ibsen pa za podpredsednika. Vendar so bili vsi napori brez pravega uspeha; l. 1852. je norveško gledališče bankrotovalo.

Politične razmere in neprijetnosti domačega malenkostnega obzorja so Ibsnu povzročile mnoge neprilike; gnalo ga je v tuji svet, prosil je državne štipendije za potovanje ter odrinil z njo preko Nemčije v Italijo.

Rim, ki je pesnikom in umetnikom neusahljiv vir novih idej, ki jim je najkrepkejša izpodbuda k delovanju, je mogočno vplival na pesnika. Tu je pričel vrsto dram, katerih ost je naperjena proti sedanji družbi; tu je šele zaslovel, v domovini in izven domovine so ga pričeli čislati in spoštovati.

Že igri »Komediya ljubezni« (1862) in »Kandidatje za prestol« (1863) sta dali povod mnogemu nasprotovanju in raznim ugovorom; saj sta pa tudi bili izzivajoči, bojeviti. V prvi je Ibsen izrazil svoje dvome, v drugi pa svoje upe o končni zmagi svojih idej. V Rimu je spisal l. 1866. »Branda« in 1868. »Peera Gynta«, ki drug drugega dopolnjujeta. »Pastorja Branda« so po pravici nazvali modernega »Fausta«; v njem je hotel pesnik pokazati pozitivno, v »Peeru Gyntu« pa negativno, kaki bodimo. Zložil je tudi veselo igro »Zveza mladine«, ki se je v prvič uprizorila dne 18. oktobra l. 1869. v Kristijaniji ter si pozneje pridobila obče priznanje.

L. 1868. je zapustil Rim ter šel v Draždane. Tu je dogotovil mistično-zgodovinsko igro v dveh delih »Cesar in Galilejec«. — Potoval je od tu mnogo po Evropi in se mudil v raznih večjih mestih; bil je tudi gost egiptovskega podkralja pri otvoritvi sueškega prekopa. Naselil se je potem v Monakovem, a pred nekaj leti se vrnil v domovino, v Kristijanijo.

V teh letih se je porodila vrsta socialnih dram Ibsnovih. Boj, brezobziren boj proti vsemu, kar je lažnivo, nezdravo in gnilo v našem družinskem in družabnem življenju, je stožer Ibsnovih socialnih dram. Ibsen je apostol resnice in zato trga brez pomisleka in brez usmiljenja krinko raz obraz vsemu in vsakemu licemerstvu ter kaže vse podlosti in pregrehe, ki se ščeperijo v našem zasebnem in javnem življenju.

Te drame, ki so med seboj vse v neki dasi vobče le premalo znani in upoštevani zvezi, so Ibsnu pridobile mnogo vdanih spoštovalcev, a tudi mnogo strastnih nasprotnikov; z njimi zlasti se je poslavil Ibsen po vsem svetu. In vendar te drame nikakor ne uspevajo na odrih tako, kakor bi bilo pričakovati. A to je razumevno.

Že njih snovi niso take, da bi se omilile veliki množici, in pa tudi njih oblika je večini občinstva pretežka; dasi brez fraz in deklamacij, so navzlic vsi preproščini vendarle umetniške. Obično se pričenjajo s katastrofo, in v igri se psihološko analizujejo značaji oseb. Anali-tiške drame pa množice ne zanimaje toliko, kakor sintetiške. Kakor so pisane brez besednega lepoticja, zahtevajo tudi, da se igrajo naravno — in kako malo je naravnih igravcev najti med igralnim osebjem po najslavnejših odrih. Kolikor so jih uprizorili na Dunaju priznani umetniki, so napravile vedno globok vtisk. Kaj pa znači baš zanje izborna predstava, o tem smo se uverili pri Zacconiju in njegovi izvrstni družbi; ta nedosežni umetnik je dosegel v »Strahovih« v ulogi, katera bi marsikakega drugega pokopala, največje in najzasluženejše priznanje.

* * *

»Stebri naše družbe« kažejo obče spoštovanega moža, ki je do-brotnik in veljak v svojem kraju, ki si je pa ves ugled in vso veljavo pridobil s sebičnostjo in lažnivostjo. Ta drama je izmed Ibsnovih postala najpopularnejša. — V »Nori« nam kaže licemerstvo in ego-izem v zakonu ter zagovarja zahtevo, da bodi žena istopravna z možem, da bodi tudi ona samostalna. Zvršetek igre — ko Nora ostavi moža in otroke — se je zdel mnogim nemoralen; Ibsnu pa se vidi baš v tem prava moralnost, da zadružno življenje, zgrajeno na laži, ne more trajati nadalje brez prevelike škode za moža in ženo. Zlasti »Nora« je povzročila mnogo razprav in prepиров; Ibsen ni posegal vmes, pač pa je onim, ki so trdili, da se naj tak zakon vzdrži iz ozirov na otroke, odgovoril v novi drami, v »Strahovih«, katerih vsebina je ta-le: Gospa Alvingova, ki spozna moževo prevaro, mu sicer uteče, a se vrne in se žrtvuje zanj in za sina; skrbno čuva, da nihče ne zve o njegovih pregrehah, ter mu stavi v asilu spomin za večne čase. In vendar iz te neistinitosti ni blagoslova; pregreha preide na sina in ga uniči.

»Strahovi« so zbudili najstrastnejše nasprotovanje. Nato je Ibsen zopet odgovoril v novi drami, v »Sovražniku svojega ljudstva«. Mož, ki z dušo in telesom deluje za blaginjo svojih someščanov, je spo-štovan, dokler je njegovo delovanje njim v korist; ko pa izprevidi, da je ta ljudska blaginja osnovana na neistinitosti, ko se prične boriti proti nji in pride s tem v navzkrižje z gmotnimi koristmi svojih someščanov, tedaj postanejo bivši njegovi prijatelji in podpiratelji najstrastnejši sovražniki in preganjavci. V ti drami se Ibsen bolj nego v vseh drugih obrača proti množici, katera nima niti razuma, niti

pravičnosti, niti poštenja. A kakor niti največji dobiček ne premore, da bi junak utajil svoje prepričanje, tako ga tudi največja sila ne ustraši, da bi se nehal boriti.

Kdor prouči te Ibsnove drame, ta mora imeti neomejeno spoštovanje do njega kot človeka. A vzvišena tendencija nič ne škoduje delom Ibsnovim v leposlovnem oziru; drame njegove so proizvedene tako izborno, značaji tako plastično orisani, da se moramo diviti Ibsnu kot pesniku. Morda je v nekoliko opravičena trditev, da pretirava, nikakor pa ni res, da bi bil Ibsen pesimist. Kdo bi trdil, da nam podaje neverjetne ali nemožne razmere, nasproti mora vsakdo priznati, da je vse zajeto iz življenja. Ibsen ne slika le slabih in pregrešnih oseb, on nam podaje tudi krepostne in značajne. A tudi njegovi grešniki niso povsem propalnice; ne slika nam jih le zato, ker so grešniki, temveč da uvidimo vso nesrečo in bedo, ki izvira iz pokvarjenih naših razmer, da vržemo s sebe te sponse ter se popnemo do boljših, častnejših, vrednejših razmer. V tem smislu preveva njegova dela najblažji idealizem.

L. 1884. je priobčil Ibsen dramo »Divja rasa«, temno in skrivnostno delo, in odslej se misticizem vedno pojavlja v njegovih delih. Tudi v ti drami se bori za resnico, priznava pa, da ima navadni človek vsaki svojo »življensko laž«, in ako se mu vzame in uniči ta, vzame in uniči se mu tudi njegova sreča. Sicer je najti tudi že v prejšnjih dramah marsikaj simbolskega ali mističnega, vendar ta element ni v njih tako prevladoval, ni bil njih glavni in prvi življ. — »Divji raci« so sledila dela: »Rosmersholm« — »Pomorska gospa« — »Hedda Gabler« — »Stavbar Solness« — »Mali Eyolf« in »Ivan Gabriel Borkman«. — »Rosmersholm« smatrajo nekateri za Ibsnovo najpopolnejšo dramo; v nji nam je zvršil poveljevanje zatajujoče se ljubezni, v nji se razodeva pesnikovo filozofsko naziranje. — V »Pomorski gospe« mu je morje simbol skrivnostnega in tajinstvenega življa v človeški duši. — »Mali Eyolf« nam propoveduje, da moramo samoljubno poželjenje podrediti dolžnostim in požrtvovalnosti, le v tem je prava sreča. Z »Malim Eyolfom« dopolnjuje Ibsen predhodnico, »Stavbarja Solnessa«, ki je drama nezadovoljstva. V stavbarju in njegovi žalostni usodi se nam zrcali človeštvo, ki išče zadovoljstva in sreče po napačnih potih, izgrešivši pravo pot. »Borkmann« nam slika pregreho proti ženi in postavi ter velikodušno ljubezen žene, ki se žrtvuje za nevredneža.

Ibsnu so pogosto očitali, da riše patološke značaje; da, znana nam je zelo zanimiva medicinska razprava, v kateri se mu očitajo mnoge nemožnosti in neverjetnosti v njegovih opisih bolezni, in na ti podlagi se mu dokazuje neistinitost njegovih oseb. Ti kritiki naj pomislijo, da sicer res, zlasti v zadnjih delih Ibsnovih misticizem proizvračuje nejasnost, a pomislijo naj tudi, da je Ibsen polemiške naravi, da hoče biti reformator človeštva, filozof, in da ga nam kot takega kažejo tudi njegove drame.

Ibsnove drame ne bi smele ostati neznane slovenskemu odru. »Nora« je edina, ki se je v Gestrinovem prevodu uprizorila l. 1892. v Ljubljani. Da se ni ponovila sedaj, ko je ves izobraženi svet slavil sedemdesetletnico pesnikovo, je gotovo obžalovanja vredna zamuda. — »Salonska knjižnica« nam donese nekatere prevode Ibsnovih del, in upamo, da se le-ta potem udomačijo tudi na našem odru. Saj uspevajo — dasi ne tako, kakor bi zaslužila — povsod ter so občinstvu vir oduševljenja in duševnega užitka ter zanosa. — Mnogo slave je užil pesnik ob svoji sedemdesetletnici, in to mu je lahko v zadostilo za vse nasprotovanje, ki mu ga je naklonilo ljudomilo slovstveno delovanje. Saj vidi, kako njegove ideje prodirajo in si pridobivajo vesoljni svet. Proslavljali so ga zlasti njegovi rojaki in njih veliki ljubitelj in pospeševatelj umetnosti, kralj Oskar; a tudi pri drugih narodih skoro ni bilo odra, ki ne bi bil proslavil sedemdesetletnice pesnikove z uprizoritvijo kakega njegovega dela. Da bi se tudi Slovenci bolj nego dozdej pobrigali zanj, da bi proučevali njegove spise ter po njih začeli čislati in ljubiti tega »norškega« velikana, k temu naj pripomore kolikor toliko poleg vse svoje skromnosti in nedostatnosti ta spis. ¹⁾

¹⁾ O Ibsnu je napisan sicer že nebroj razprav in razpravic. Izmed večjih del pa sem porabil pri tem sestavku le dve, namreč: životopis in literarne ocene: »Henrik Ibsen«. Norveški spisal Henrik Jaeger. Ponemčil H. Zschalig — in literarna predavanja »Ibsens Dramen« dra Emila Reicha.

Kotanjska elita.

Spisal Premec.

Drugi del.

I.

a mestnem trgu blizu stolnice je bila na dvonadstropni hiši takoj v pritličju nabita mala, črnobleščeča deščica, na kateri so se ščeperile velike zlate črke, tvoreče lepoglasno ime: »Makso Lovrin, doktor vsega zdravilstva.«

Neko jesensko jutro se je pred to hišo ustavila Travnova kočija, in iz nje je izstopil Traven sam. Naglo je krenil v vežo, potrkal na desnici na vrata in takoj stopil v ordinacijsko sobo Lovrinovo.

Doktor je sedel sam za hrastovo pisalno mizo ter čital neko brošurico, menda strokovnjaški časnik, pušič drobno cigareto.

Ko je zagledal Travnna, je doktor naglo vstal, mu šel nasproti, in stisnila sta si roke prav prijateljski.

Traven je bil videti zelo dobre volje. Drobne ustnice so se mu vedno krožile na smeh, in blaženstvo in sreča sta mu odsevali celo iz sicer medlih oči. Ves je bil nekako bolj gibčen in elastičen nego sicer.

»Ah, hvala vam lepa, doktor,« je hitel; »vi edini ste tvoritelj moje sreče! Vas samega mi je zahvaliti, da se kmalu uresničijo naj-srčnejše moje želje!«

Makso se je bridko nasmehnil.

»Prosim, gospod profesor, storil sem samo svojo dolžnost, in ako se mi je posrečilo, je že to dovolj častno zame! Torej nobene hvale! Prosim, izvolite sestiti!«

In sedla sta.

»Moj Bog, kako sem bil že obupal o vsem! A tedaj mi je dobra sreča naklonila misel, da bi se obrnil do vas. In nisem se varal!«

»Jako me veseli, gospod profesor; čestitam vam,« odgovori Makso.

»Ah, danes zjutraj je bilo, ko sem se zbudil zelo čemerem. Nič mi ni bilo prav, in glava me je bila že začela boleti. Ali tedaj mi je razodela pri zajutreku soproga veselo novico, katere se nisem nadejal, da bi jo še kdaj slišal. Pomislite, čez dolga tri leta! — Takoj sem ozdravel, in prva moja pot je bila k vam, da vas zahvalim. —

Toda zdaj več ne utegnem, hiteti moram domov! Pavel Pavlovič se najbrž že dolgočasi. — Upam, da nas na večer posetite! Ako ne bi prišli, bi bilo to jako neljubo nam vsem. Moj Bog, kako vas je treba že nekoliko časa sem vedno siliti, ako vas hočemo imeti med seboj! Pavel Pavlovič je vse časti vredna, vsakdanja osebnost; menda ne izostajate spričo njega?»

»Nikakor ne, gospod profesor. Ako mi bode le možno, se odzovem cenjenemu vašemu vabilu!« odgovori Makso.

»Torej do svidenja, gospod doktor!«

»Klanjam se, gospod profesor!«

Makso je spremil Travnica do vrat.

Ko je kočija oddrdrala, je sedel spet k mizi in si podprl glavo v desnico. Neka temna senca mu je šinila preko visokega, belega čela; bridek in pomilovalen nasmeh mu je legel na ustnice, in vzkliknil je polglasno:

»Ah, ta dobri, a tako slepi, tako neumni mož!«

Skomizgnil je z ramami in stresel z glavo, kakor bi se hotel otresti jako neljubih in neprijetnih misli.

»Počakajmo, hočemo videti, kaj bode iz tega! Zrelo jabolko samo odpade! Da bi Travnica opomnil? Ne, on tega niti ne bi verjel; tu bi trebalo vse drugačnih dokazov! — In slednjič — kaj meni mar?«

Začel si je zavijati novo cigareto, vstal, leno legel vznak na divan in začel izpuščati sive kolobarčke proti stropu ter čakal potrpežljivo, ali se morda poljubi kakemu pacientu, da se zglesi . . .

V tem je dospel Travnica domov.

Okoli vile so bila drevesa naložena s sadjem, da se je pripogibalo njih vejevje skoro do tal. Stare jablani so ponujale debela, rdečkasta jabolka; na visokih hruševih drevesih so visele dolgopceljne, podolgovate, rumenokožne hruške, in na vrtinčastih češpljah se je stiskalo med perjem svetlomodro ovočje. Vse je bilo videti tako sveže, tako sočno, tako živobojno, kakor bi bilo ponarejeno iz prosojnega, pobarvanega voska.

Ob južnem zidu vile same je že rumenelo široko, globoko narzljano listje vinskega trsa, spenjajočega se ob debeli cinkasti žici, in pod listjem se je sramežljivo skrivalo dolgo, svetločrno mastno grozdje, okoli katerega sta imela opravka rumenokljuni kos in srebropisani škorec. Izmed vsega tega krasa se je, pa svetila bela vila, kakor nevesta, katero je obsul nebroj čestitajočih svatov.

Po beli, z drobnim okroglim kamenčevjem posuti vrtni poti se je izprehajala Travnica soproga. Bila je videti nekoliko bleda in raz-

mišljena, in njeno še vedno lepo oko je bilo nemirno. Med levimi prsti leve roke je tiščala veliko, temnordečo rožo ter je z desnico nervozno trgala list za listom s cvetnega njenega oboda, da se je listje stlalo po tleh, in da se je za njo poznala dolga, krvavordeča črta.

Poleg nje je stopal visok, lep mož, vitkega stasa in krepkih, toda gibčnih udov. Oblečen je bil v častniško uniformo in v roki je vrtel šibko palico iz bambusa.

Tudi on je bil videti nekoliko nemiren in govoril ji je nekaj polutih, naglo, skoro vsiljivo.

In ona se je včasi ozrla nanj, in iz njenega žarečega pogleda je odsevala — strast.

»Ne vem, Pavel, morda se še premislim. Saj veš, da žrtvujem zate vse, prav vse — mater, moža, življenje . . . Ali, kaj bi pa bilo potem, ako bi me ti zapustil! Kaj bi bilo iz mene — iz —«

Umolknila je in ozrla se vanj z nekim strahom.

On je pa položil roko na srce, povесil glavo in dejal skoro žalostno;

»Ti mi ne zaupaš?«

»Odpusti, Pavel«, je hušknila naglo in mu stisnila roko.

Tedaj so se začule stopinje. Častnik je naglo izginil in odšel na nasprotni strani proti vili.

Od ceste sem pa je prihajal Traven.

Od daleč je postal in se zamaknil v pogled lepe žene. Iz vsakega njegovega kretanja, iz vsake najneznatnejše poteze se je poznalo, kako ljubi svojo soprogo, kako mu drhti srce v prsih, ko se ozira po nji.

Pristopil je k nji in stopal dalje po poti ob njeni levici. Tu se je hipoma ustavil.

»Ah, dušica moja, ti ne veš, si ne moreš misliti, kako sem srečen! Poželi od mene karkoli, ničesar ti ne odrečem, srčece moje!«

Matilda ga je molče poslušala.

»Glej to sadje,« je nadaljeval Traven; »dozdaj sva je gledala in trgala sama. Toda ko pride prihodnja jesen, tedaj pa prineseva pod te hruške, pod te jabolani — drobno, nežno stvarco — najinega sinčka ali hčerko, ki iztegne male svoje ročice po lepem sadju; in midva ga privzdigneva in mu utrževa najlepši plod in mu ga položi v naročje. Ah, krasno! Kaj ne, dušica?«

Matilda se je nasmehnila.

»Beži, beži, norček!«

»Toda glej, tam prihaja tvoja mati,« pravi Traven. »Ali si povedala tudi nji že kaj o tem? Zakaj ne, dušica? Ali ne bode naju sreča toliko večja, ako zvedo vsi zanjo?«

»Kam pa misliš, dragec?« odgovori Matilda. »Čemu bi takoj pravila vsemu svetu to novico? Ali misliš, da se zdi ta stvar vsakemu tako imenitna, kakor nama? Pojdi, pojdi!«

»Ne? Ako ti ni ljubo, pa molčiva! Saj res, prav imaš! Toda midva se bodeva vendar večkrat pogovarjala o tem, kaj ne, dušica? — Kje pa je Pavel Pavlovič?«

»Bržkone v svoji sobi,« odgovori Matilda malomarno.

V tem je dospela Severica do njiju. Bila je videti še vedno sveža in čila, a postala je še okroglejša in bujnejša, da je bila skoro neokretna.

Izprehajali so se vsi trije po vrtu in parku, dokler jih ni policala kuharica k obedu.

II.

V Kotanju ni bilo nič garnizije, spričo tega je bilo tudi mestece po letu nekoliko bolj mrtvo. Toda pred dvema mesecema so bile v okolici velike jesenske vojaške vaje, ki so donesle Kotanjcem več življenja. Skoro je ni bilo hiše v mestu, da se ne bi videla v nji uniforma, da ne bi rožljale po nji dolge in težke sablje dragoncev, topničarjev in drugih častnikov. Dvakrat na teden pa je svirala na mestnem trgu vojaška godba, in kotanjska gospoda se je šetala po njenih taktih, in kotanjske gospodične so vztrajno koketovale z vitkimi oficirji. Marsikatero srce se je v ti dobi — izgubilo, in našel je je navadno kak golobrad poročnik ter je nanizal k drugim, ki so mu visela predrta in strta na nizu lepih spominov, kakor hrošči, katere nabode na trnje veliki srakoper. Koliko žarečih pogledov, koliko mehkih dotiklajev nežnih in krepkih rok, koliko pridušenih vzdihlajev, koliko jezic in malenkostnih spletk se je zvršilo tedaj v Kotanju, ki je bil sicer tako idilski, tako filistrski. —

Tudi v malih predmestnih hišah med prostimi vojaki in prostimi hčerami iz nižjih mestnih slojev — tudi tu je bilo nenavadno življenje. Na vsakem voglu, na vsakih vežnih vratih, na kamenitih klopih pred hišami, povsod so postajali pod večer čvrsti uniformovani fantje, s čepicami, nagnjenimi nekoliko na stran, a kratka, v črnem usnju tičeča in prepasana bodala koketno sukajoč okoli pasu. Iz ozadja pa so se svetlikali beli predpasniki, žareli rdečelični drobni obrazki, se iskrile modre in črne in rjave oči. In na

oknih že skoro ni bilo več cvetja; populjeni so bili rdeči klinčki, razredčen je bil rožmarin, in rože že skoro niso imele več popja ...

Na vrtu hotela »pri črnem orlu« je bila zbrana neki večer že pozno v noč družbica treh mladih častnikov.

Na vejah mogočnega kostanja so visele svetle sablje, in ob njih se je motno odbijala luč nekaterih že zakajenih svetilnic.

Oni trije pa so sedeli in se zvirali na stolah okoli okrogle, z belim prtom pogrnjene mize.

»Tako je — častna beseda! — tako je! Ta Pavel Pavlovič — ta ima piramidalno srečo! — Tako je! — Ali še nič ne veste! — Častna beseda!« je nosljal mladi, sloki lajtenant Josipovič in si vihral in vlekel drobne črne brčice pod dolgim, več nego obilim nosom.

Desno nogo je iztezal na bližnji prazni stol, a levo koleno je tiščal skoro do pod brade.

»Torej vendar resnično? Kolosalno! To je impertinentna sreča!« je vzklikal nadporočnik Ljubič.

»In nas eden, tristo medvedov, nas eden nima nikoli te sreče! — Prokletu!« je viknil poročnik Resec, kateremu je bil ves podolgovati obraz razoran in posut z velikimi brazdami, katere so mu bile urezale hude kože.

»Tako je — častna beseda — tako je! — Ta Pavel Pavlovič, ta zna, ta pa zna! — Častna beseda, a mi pa ne znamo!« je dejal leno Josipovič.

»In zakaj zna? — Zato ker pozna življenje — častna beseda! — zato ker pozna ljudi, zato ker vidi vsakemu v dušo,« je nadaljeval Josipovič. »Tristotisoč medvedov! Mi se pulimo za te naivne, za te nedolžne goske, ki so komaj odrasle otročji srajci! Piramidalno! Prokletu neumno! In tako zabiti smo, da ne vemo, kje je boljše grozdje, da ga ne vidimo, kjer se nam ponuja samo!«

Izpuhnil je gost oblak dima iz svoje havanke in iztegnil še levo nogo na stol ter se naslonil pol na mizo, pol na deblo kostanjevo.

»Natakar, še en vrček!« je pozval Ljubič. Hkratu je iztegnil izpod rokava belo manšeto ter zabeležil nanjo s svinčnikom že deseto črto — znamenje desetega vrčka.

»Torej nadaljaj, Josipovič,« pozove Resec in napol zameži, da bi bolje slišal.

»Čemu so pa ti moderni zakoni? — Častna beseda! — Čemu so, vas vprašam? Vse prav za nas! Tako je! Tam je za nas polje, tam je tisto zrelo, sladko grozdje! Mar ni res? — Več nego resnično! — In — častna beseda! — ta Pavel Pavlovič, ta ima imeniten nos;

ta koj zavoha one pikantne zakonske razmerice pri najmanjši razpočici! Kolosalno! — Predlansko leto v Brucku, lani v Zagrebu in letos, piramidalno, letos pa — tukaj v tem neznatnem gnezdu! In — častna beseda! — taka dama!«

»Kje sta se pa seznanila!« vpraša Resec.

»Vrag ga vedi — častna beseda! — tega ne vem povedati! A faktum je, da tja zahaja, in faktum je, da bomo slišali še lepe reči. Tristo vragov, nič vere mu ne dam, da ne odpelje tudi te, kakor je ono v Brucku, kakor ono v Zagrebu! Piramidalno! In morda jo še kdaj srečamo ob njegovi roki tam ob sinji Adriji, in morda jo še kdaj potegnejo ribiči s svojimi mrežami iz morja, kakor so ono iz Save. Prokleti človek, ta Pavlovič! Častna beseda!«

»Torej pijmo,« izpregovori Ljubič in izprazni kozarec. »Na zdravje vseh dam, ki so s svojimi možmi nezadovoljne, pa vse časti vredne in piramidalno požrtvovalne!«

In zopet je poklical natakarkarja, ki je dremal v sobi, in ta je donesl na novo vsakemu vrček peneče se pijače. In na manšetu se je pridružila nova črta dolgi vrsti prejšnjih.

Tedaj pa je ob vhodu zarožljala na drobnem kamenčevju jeklena sablja, in proti mizi je stopal ponosno vzravnan, lepega, kakor izklesanega obličja in temnih, globokih, kakor živo oglje žarečih oči — nadporočnik Pavel Pavlovič.

»Ah, že zopet znana družbica najmarkantnejših, najinteresantnejših, najlepših polkovnih častnikov,« se je poklonil Pavlovič in odpasaval dolgo sabljo ter se ironski nasmehnil.

»Hm, Pavel Pavlovič, še tebe je manjkalo! Tebe, najduhovitejšega, najdovtipnejšega, hiperpiramidalno srečnega nadporočnika, in družba je — izpopolnjena!«

Pavel Pavlovič ni odgovoril. Prisedel je k mizi, si naročil vrček piva in se zamislil.

»Prokleta sreča, nima je vsakdo!« je siknil Ljubič.

»Grozno resnično!« pritrdi Resec.

»Ali nekdo jo ima!« de Josipovič in pogleda Pavloviča, ki je sedel še vedno nem.

Ta privzdigne glavo in si pogladi lepo, črno, »à la Boulanger« pristrizeno brado. Ironski nasmeh mu leže zopet okoli ustnic, in malomarno izpregovori:

»Pri moji veri, čemu pa tudi vi ne poskusite svoje sreče? Ti Resec, ti Ljubič, ti Josipovič — poskusite svoje talente! Moj Bog, ali nimate oči? V tem Kotanju se najde semtertja imenitna družba,

posebno kar se tiče ženstva. Omožene se dolgočasijo s svojimi možmi, neomožene koketujejo z možmi omoženih, drug se zaletava v družega! In verujte mi, da si naberete neminljivih zaslug v ime zdrave pameti in dobrega okusa, ako posežete v to mravljišče; in ako vam pri tem obvisi kak individuum na rokah, se ga potem lahko zopet otresete, ko ste se ga naveličali! Kaj vam to mari, da so vse tako — neumne!?»

Z rafinirano ironijo in popolnoma hladnokrvno je Pavel Pavlovič razkladal te svoje ciniško-epikurejske nazore.

»Torej ganite se,« je dokončaval svoj govor. »Lahka je prilika, da pokažete svoje talente!«

»Škoda, Pavlovič, da nas nisi poučil prej! Zdaj je prepozno,« odgovori Josipovič.

»Ah, saj res, pojutranjem odidete! Škoda, sicer bi vas bil jaz kam vlekel!«

»Ti praviš, odidete? Kaj pa ti, ali misliš ostati tukaj?« vpraša Ljubič.

»Uganil si, brate! Mene je povabil profesor Traven, da se naselim v njegovi vili. In danes imam že dopust v žepu — za cel mesec,« odgovori smeje se Pavlovič.

»Ti vražji človek!« sikne Josipovič.

»Ah, kaj smo rekli!« pristavi Resec.

»Za nocoj bodi dovolj, truden sem nekoliko,« de čez nekaj časa Pavlovič. »Plačajmo — natakari!«

In plačali so, si pripasali sablje, katere so kmalu potem rožljale po razdrapanem in slabem mestnem tlaku ter zbudile semtertja psalčuvaja, da je s hripavim lajanjem začel motiti nočno tihoto.

* * *

Prav tisti večer se je vračal dr. Makso Lovrin iz bližnje vasi že pozno v noč proti domu. Poklicali so ga bili k nevarno obolelemu človeku že v mraku. Pot ga je vodila mimo Travnove vile.

Doktor je po bližnjih vaseh hodil vedno le peš in le, ako je bila skrajnja sila, se je vozil.

Tudi danes je hodil počasi po prašni cesti. Ko je stopal mimo vile, ni bilo čuti tam nič več živega, niti luči ni bilo videti nikjer.

Vse je bilo tiho, mrtvo, osamelo. Samo listje na drevju je šuštel v lahnem nočnem vetriču, in iz potoka za vilo je bilo slišati enakomerno pljuskanje valčkov, ki so se odbijali ob nakopičenem

kamenju. Iz bližnje luže na polju so se čuli otožni glasovi žab, a na visokem topolu je živahno ragljala rega.

Tam daleč nad gorami so se kopicili sivi, fantastične nestvore oblikujoči veliki oblaki, a na jugozahodu se je semtertja zablislilo, da so za hipec pobledle redke zvezde na obzorju.

Makso je postal pred vilo. Nehote je pristopil k železni ograji in naslonil glavo ob njo. Zrl je nekoliko časa gori v temna okna, a kmalu nato se je odmaknil ter stopil dalje.

Ali v tem hipu se mu je zazdelo, da so zaškripala v ozadju okna. In takoj nato so se zaslišale rahle, škripajoče stopinje po drobnem kamenčevju. Pod drevesi pa se je prikazala visoka, temna moška postava.

Makso je osupnil. Instinktivno se je pomaknil bliže ograje in se sklonil nekoliko k tlom.

Oni pa je stopil skozi vrata v ograji na cesto in šel mimo Maksa, ne da bi ga bil opazil.

Makso je spoznal takoj prihajoča kot častnika ter videl, kako je tiščal k sebi sabljo, da ne bi rožljala po tleh. Šele, ko je bil izginil za bližnjim ovinkom, se je začulo tudi enakomerno pritrkavanje sablje ob cesto in kamenje.

Tedaj je nadaljeval svojo pot tudi Makso.

»Ah, že tako daleč! Tega vendar ne bi bil verjel,« je sikal Makso sam pri sebi. »Ubogi Traven!«

Polastil se ga je grozen dušni nemir, kakor še nikoli v življenju. Mrzlično se je tresel od razburjenosti. Od obcestnega grmovja si je utrgal mladico, vtaknil nje konec v usta in jo nervozno grizel in zvečil med zobmi. Nevede je pospešil korake.

Temna častnikova postava je bila vedno pred njim.

In v Maksu je vzkipelo, ko je videl onega, kako stopa mirno, hladnokrvno in enakomerno pred njim, kakor da bi imel najlažjo vest na vsem svetu.

Makso je stisnil nehote pesti, zavrtelo se mu je v glavi, in desnica mu je nevede segla za pas, kjer je v rjavem usnju tičal majhen, nabit samokres. In stisnil je samokres v roko in odstranil varnostni zaklep. V vedno rastočem deliriju je pospešil še bolj korake, in kolikor bolj je hitel, toliko bolj je vrelo in kipelo v njem.

Pavel Pavlovič pa je mirno in z največjo slastjo vlekkel dim iz svoje smodke, in njen vonj je že dosegel za njim hitečega Maksa.

Ko je Pavlovič začul korake za seboj, se je ozrl, a takoj je nadaljeval svojo pot.

Že je stal pred vhodom k »črnemu orlu«. Makso pa je hitel dalje. Samo še petnajst korakov je bil oddaljen od onega.

In tedaj si ni bil več v svesti svojega dejanja in nedejanja; lotilo se ga je neko blazno veselje. Postal je, vzdignil samokres in — meril.

Ali v tem hipu je izginil Pavlovič v »črnem orlu«.

Makso je zaječal, ali kakor bi trenil, se je vzdramil iz one omotice. Ta globoki vzdihljaj mu je olajšal notranjost, in kakor težka mora se mu je odvalilo od prsi, in grozno in jasno mu je stalo pred duševnimi očmi, kaj bi bil skoro učinil.

Potegnil je levico preko čela in si obrisal debele znojne kaplje, ki so stale na njem.

In vtaknil je samokres zopet za pas . . .

Ko je prižgal črez nekoliko minut luč v samotni svoji sobi, je bil že skoro popolnoma miren. Samo na obrazu se mu je čitala ne navadna izmučenost.

Legel je na divan. Roke so se mu še tresle od prestane grozne razburjenosti, a ustnice so mu šepetale:

»Moj Bog, moj Bog! Ali je res nikdar ne pozabim?«

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Dva nova groba. — † Lujiza Pesjakova. Ko so se jele vračati pevke s toplega juga, se je poslovila s slovenskega Parnasa ptica, ki nam je prepevala dalje, nego traje navadna doba človeškega življenja. Dne 31. marcija je preminila odlična slovenska pesnica Lujiza Pesjakova. V pesniškem vzdušju ji je klila mladost, saj se je solnčila ob duševnih žarkih doktorja Franceta Prešerna, ki je bil koncipijent njenega očeta dra. Chrobata. Občujoč z našimi odličnimi pesniki: z Levstikom, s Cimpermanom in dr. je pozneje ustvarjala in spolnjevala svoje poezije. Nad vse je ljubila dična pokojnica našo mladino. Nji je posvečena velika večina njenih pesniških proizvodov. Starejši »Vrtci« so polni nežnih pesmic, katere je zasadila vanje Lujiza Pesjakova. Dasi gosposke rodbine hči, ni zamevala preprostega naroda, izmed katerega je rada zajemala snovi svojim poezijam. Kako ljubek je n. pr. dramatiški prizor »Na Koprivniku«! Ni nam mogoče danes opisati vrlin Lujize Pesjakove, njenih slovstvenih del, njenih zaslug za vzgojo slovenske mladine, njene velike ljubezni do umetnosti — to stori skoro spretnejše pero — ob njenem grobu priznajmo žalujoč: Ločila se je od nas znamenita slovenska žena, kateri je za vsekdar zagotovljeno častno mesto v naši prosvetni zgodovini.

† Dr. Jernej Zupanc. Malo dni potem — dne 11. aprila — je umrl starosta slovenskih rodoljubov: osemnosedesletni beležnik, bivši prvomestnik

beležniške zbornice, dr. Jernej Zupanc. Počasna, težka mu je bila zadnji čas stopinja, sklonila se mu je bila nekdanj vitka postava. Videlo se je, da bo kmalu končana pozemljiska pot njegova. Sedaj ga ni več. Naši matuški beli Ljubljani manjka nečesa, ker je izginila iz nje častita postava doktorja Jerneja Zupanca. Za njim žaluje njegov rojstni kraj Martinji vrh pri Sv Lenartu nad Škofjo Loko, katerega je oblagodaril z mnogimi koristnimi napravami. Za njim žaluje ves slovenski narod, saj mu je bil pokojnik izmed največjih dobrotnikov; z drugimi prvoboriteli vred mu je pomagal ustanavljati najimenitnejše prosvetne zavode ter jih z radodarno roko krepko podpiral. S korenitim znanjem, ki si ga je bil pridobil po obširnem potovanju po tujini v mlajši dobi, je združeval pristrčno ljubeznivost. Plemenito srce je bilo v prsih rajnemu doktorju Jerneju Zupancu, in najodličnejša črta te plemenitosti je bilo njegovo rodoljubje. Zanetil mu ga je bil slavni profesor Čop. Starček, ki se je šolal istodobno s pokojnikom, nam je pripovedoval, kako je vsa šola oživila, ko je stopil v učilnico Čop. Pri njegovih uri je prosto dihala pod težo nemčevalnega sistema ječčča slovenska mladina ter se naslajala s poezijami Vodnikovimi in Prešernovimi, katere jim je čital in tolmačil Čop. Domovinska ljubezen, katere se je bil navzel Zupanc od tega velikana učenosti, mu je bila vodnica vse žive dni, nje ni zatajil tedaj, ko so vihrali krog njega hudi politiški boji, nje ni žrtvoval kakim dvomljivim višjim ozirom, z njo v srcu je legel na bolniško posteljo, s katere ga je rešila smrt. — Slovenski narod se mu je izkazal hvalečnega. Dr. Jernej Zupanc je bil častni član »Ljubljanskega Sokola«, »Narodne čitalnice« v Ljubljani, ki hrani njegovo podobo, in častni občan selške občine. Večen mu bodi spomin!

—šar.

Petdesetletnica slovenskega pesnika in narodnjaka. Dne 24. m. m. je minilo petdeset let, ko se je rodil na Gorenjem Otoku pri Radovljici dični naš Ivan N. Resman, in prav zato smo zopet v današnji številki priobčili par umotvorov njegove nevenljive muze, hoteč z njimi podati jubilarju neznamenat, a iskren homagij. Saj ga je pošteno zaslužil ne le kot starina naših pesnikov in pisateljev, ki je sodeloval pri »Slov. Narodu« že za pokojnega Jurčiča, potem pri »Edinosti« in »Domovini«, pri celovškem »Slovincu«, v Stritarjevem in »Ljubljanskem Zvonu« — ampak menda še bolj kot kremenit značaj in neumoren narodnjak, ki je ustanovil ali pomagal ustanoviti več čitalnic ter začel prvi nabirati za Jurčičevo ustanovo »Slovenske Matice«. Nočemo se na tem mestu spuščati v oceno plodovitega pisateljskega in zlasti pesniškega delovanja; to storimo tedaj, ko pesnik sam, kakor menda že namerava, »raztresene svoje ude zbere« — toda že sedaj opozarjamo bodočega ocenjevatelja Resmanove muze, naj je nikar ne meri s šablonskim merilom, češ, da ni bila dostopna novim strujam, ki so dandanes zavladale med našim pesniškim naraščanjem; Resmanovo muzo umeje in sodi pravično tisti, ki pozna in razumeje naš narod. Da je Resman res pristno naroden pesnik, dokazuje že to, da je že množina njegovih pesmic uglasbena po Foersterju, Gerbiču, Čerinu i. dr.

Izmed vseh drugih jubilarjevih vrlin pa naj poudarimo samo ono, ki ga pa v naših očeh najvišje povzdiguje kot človeka in narodnjaka: na tihem, skoro skrivaj, po svetopisemskem ukazu, da levica ne vedi, kar stori desnica, dejanski in s svojo vplivno besedo podpira in pomaga, kjer more, naši rodoljubni mladini in vsem onim pomoči potrebnim narodnjakom, od katerih si obeta kaj koristnega delovanja. Ako se samo vsi oni podpiranci hvaležno domisljijo svojega

dobrotnika ob njega petdesetletnici, dojde slavljencu dovolj čestitk od blizu in daleč.

Svojeга skromnega posvetila ne moremo boljše zaključiti nego s silno značilnimi kiticami, s katerimi je završil dični jubilar podlistek v »Slov. Narodu« z dne 23. m. m., v katerem si je napisal sam skromno, a jako primerno in dovtipno spominščico.

50.

Nisem doktor ne — profesor,	Mlad iskal sem v zlatih zvezdah,
Čist značaj je moja čast . . .	Kje pač moj zaklad gori,
V tujcih z roko kruh si služim —	Kje utriplje srce moje,
Srce, um je doma last . . .	Prašal sto in sto oči . . .

Našel zlata nisem v zvezdah . . .

Našel zlato pa srce . . .

Z mano čuti, z mano ljubi,

Z mano nosi vse gorje . . .

Sundečičeva slavnost v Kotoru se je izvršila dne 24. m. m. prav lepo in častno za toli zaslužnega pesnika »narodnosti in bratske sloge« med Jugoslovani. Slavljencu je došlo nad 400 telegramov in pismenih čestitk, počastila ga je deputacija ruskih visokošolcev, brez števila čestivcev iz Boke in Črne gore, italijanski kralj ga je odlikoval z višjim redom itd. itd. In vse to je našlo čilega in zdravega starčka (rojen je bil 6. julija 1825. l. v Golinjevu blizu Livna), ki še vedno poje in navdušuje mladi naraščaj za ideale, katerim je on služil, »a kako služio, zna mu Bog i znadu ljudi«. Njegova klasična dela (Vršidba, Krvava košulja, Milje i Omilje itd.¹⁾) so znana pač vsakemu izobraženemu Slovencu. Sundečič je dobro znan tudi čitateljem našega lista po svoji pesmi »Slovenki«. Lani je bival in se razvedroval dalje časa v divnem Bledu ter tedaj zapel:

»Oh bicli cviete iz bledskih gora,

Gdje sada moja boravi zora:

Slovenka — čedo prediela toga,

Slovenka — vila srdašca moga!«

Zgodovina slovenskega slovstva. III. del. — Drugi zvezek. Spisal profesor dr. Karol Glaser. V Ljubljani 1897. 8°. 177—338 str. Založila »Slovenska Matica«.

Prof. Glaser mi je v svojih polemikah v minolem letu sicer odrekal sodbo o literarni zgodovini in deloma — vsaj zdelo se je tako — tudi tistim, na katere sem se skliceval in opiral v svojih nazorih; svaril je celo urednika tega lista pred mojimi ocenami in pozival druge sodnike, da se oglasijo v tem spornem vprašanju; vendar naj mi bode dovoljeno izpregovoriti še o letošnjem zvezku par besed. Tega ne storim, kakor bi hotel dokazati, da me prof. Glaser ni »ugnal«, temveč ker se III. del, o katerem sem govoril lani, tudi letos nadaljuje in mi je torej ostala pravica do končne besede.

V svoji obrambi je prof. Glaser v prvi vrsti poudarjal, da sodba o njegovem delu ne gre meni, na drugem mestu pa je preveč naglašal, kakor bi mu jaz delal namenoma krivico, in kakor bi mu ničesar ne hotel priznati. Prezrl je povsem, da sem vedno priznal obilni trud in veliki pomen njegovega dela, da

¹⁾ Glej: »Slov. Narod«, podlistek l. 1895., št. 249, 250. in 251. —

sem priznal vrednost njegove zgodovine tudi v ti nepopolni obliki; priznal sem torej vse, kar je bilo treba! Prezrl je, da sem govoril sine ira et studio, da sem sodil tako zgolj zato, ker naju ločijo najini načelno različni nazori glede namena in načrta literarne zgodovine. Ker je slovesno zatrjeval, da se ne da vrniti od svojega pota, je umevno, da je tudi letos ostal na istem stališču, in da je po stari metodi reševal svojo težavno nalogo.

Priznam, da je prof. Glaser nekoliko upravičeno vzkliknil napram očitkom V. Oblaka: »Potemtakem pa popiši, sirota, das geistige Leben, če moreš« (III. zvezek str. IV.). Res, težko je pisati zanimivo o slovstvu, ki se je gibalo do francoske revolucije le v ozkih mejah cerkvenih potreb in verskih bojev. Zakaj vse, kar se je pisalo in tiskalo dotlej, je imelo skoro izključno verski namen, da se uduši protestantovsko gibanje, katero so bili pričeli širiti Trubar in njegovi pristaši s spisi in knjigami, in proti kateremu je bilo treba nastopiti katoličanom z istim orožjem! — A če nam je francoska doba prinesla, kakor priznava Glaser sam (II. zv. str. 39.), »začetek izvirnega klasičnega pesništva, začetek pravega znanstvenega delovanja itd.«, tedaj bi bili smeli že tu pričakovati, da ubere prof. Glaser drugo pot. Toda recimo, da tudi ti začetki povestne književnosti — tako je menil Mencinger čisto prav! — glede svoje izvirnosti in misovitosti niso bile na posebno visoki stopinji, ker je bilo povsod treba šele orati ledino in se boriti z jezikom, in zlasti ker so se najboljše sile porabile za praktične potrebe, ko je bilo treba spisovati: slovnice, abecednike, berila, katekizme itd., a pri tem težaškem poslu je pisateljem povsem nedostajalo pravega razuma za leposlovje (glej Prešernovo »Novo pisarijo«!) — toda navzlic vsem tem težkočam je provzročilo leto 1848. zopet novo gibanje. Ko so se pomirili boji na političnem in gospodarskem polju ter so se polegli prvi viharji, ko je začelo poganjati seme, ki se je zasejalo l. 1848., in donášati sadove, in ko se je začela po šolah in svobodnih društviš širiti splošna izobrazba, tedaj se je pripravljala tudi naši lepi literaturi pot, in nastopili so naši Jenki, Erjavci, Levstiki, Mencingerji i. dr. — neposredni predniki in deloma vrstniki slovenske literarne dobe xx¹⁹ — Stritarjeve dobe, kateri tudi Glaser pripisuje največjo važnost glede notranje vrednosti! (III. zv. str. I.). Ali se pa mari pri teh možeh tudi ni dalo opisati duševno življenje? —

Mesto obljubljenega IV. zvezka smo dobili letos konec III. zvezka, v katerem se nadaljuje krog »Slovenskega Glasnika« z Janežičem na čelu. Završen je razgovor o Marnu, in za njim so na vrsti naslednji pisatelji in pesniki: Cegnar, Umek, Jenko, Bilc, Kočevar, Vijanski, Trdina, Krek, Mencinger, Hrovat, Tušek, Erjavec in Levstik ter še nekaj drugih mož, ki so pa deležni samo drobnega tiska.

V prvi vrsti pogrešamo potrebne preglednosti in sistematične razvrstitve. Kakor se vidi, je bilo Glaserju za razvrstitev odločilno kronološko načelo; zraven pa je pisatelje vvrstil po glasilih, v katerih so sodelovali. Prav to pa je na škodo preglednosti celega dela. Sedaj ni jasno, zakaj je dr. Glaser vvrstil marsikoga v to skupino, ki naj sega samo do l. 1870., in ne v zadnjo dobo, dasi spada zlasti še živčih pisateljev glavno delovanje v poznejšo dobo — menda samo zato, ker so nekdanj sodelovali tudi v »Slov. Glasniku«. To je pretesnosrčna sistematika, ki proizvaja včasih čudne prikazni. Marušič, ki še živi in piše, je začel pred Slomščka, baron Winkler, ki še deluje v pravnem slovstvu, je prišel v Jeranov krog; Mencinger, čigar znameniti »Abadon« je izšel l. 1893.(!),

ki nam je letos podal zanimivo »Hoj na Triglav«, in od katerega še pričakujemo marsikatero imenitno delo, je v krogu »Slovenskega Glasnika« in takisto Levstik, ki bi bil vsekakor yreden sam svojega odstavka /spričo svoje vsestranske vplivnosti na razvoj naše poezije in proze.

Boljše bi bilo, da bi bil prof. Glaser združil pisatelje v posamezne skupine podinih književnih strok. Nekaj mož bi se dalo združiti n. pr. v krog »praktičnih slovnčarjev«, med katere bi sodili A. Marušič, ki je »celo v pesmi opeval jezikovno vprašanje« in še vedno deluje v ti stroki, nadalje: Hrovat, Šolar, Winkler in morda še kdo; skoro vsi ti so skrbeli in še skrbe za pravilno slovenščino v uradih in med narodom. Drugi bi prišli v druge skupine n. pr. kot »domači zgodovinarji« itd. Zlasti pa bi bilo želiti, da bi bil prof. Glaser vse one pisatelje, ki zastopajo leposlovje (beletristiko), obdelal skupno; seveda bi se bil moral v celoti odreči kronološkega načela. Tako bi se dosegla večja preglednost, in dobili bi zgodovino po sestavnih skupinah podinih, zlasti glavnih strok, kakor si jo želi n. pr. Fékonja (»Dom in Svet« 1897), in kakor jo je obdelal tudi Šafařík.

Metodi, po kateri je zasnoval dr. Glaser prejšnje zvezke, je ostal zvest tudi v tem zvezku, toda dvomim, da je ta v prid njegovemu delu; in zato si usojam tudi letos ponoviti željo, da bi se prof. Glaser vsaj v zadnjem delu svojega velikega podjetja povzpел na nekoliko modernejše stališče. — Ko sem lani izrazil isto željo in zahteval psihološko metodo, ki je vendar dandanes že obče veljavna v slovstvenih zgodovinah, me je prof. Glaser smešil, ker sem izrazil svoje mnenje v prispodobí! Res je, da vsaka prispodoba malo šepa, torej je tudi moja malce šepala, v bistvu pa sem vendar trdil pravo.

Prof. Glaser navadno omeni pri vsakem literatu različne date, našteje potem njegova dela in poda včasih tudi njih vsebino. To je skoro vse, a to dandanes ne zadošča več. To je vnanje sestavljanje in zbiranje, ki seveda ni nič manj zaslužno, nego prava slovstveno-zgodovinska pragmatika, a slovstvena zgodovina to ni! Moderno raziskavanje slovstvene povestnice ne loči več umotvora od umetnika, temveč smatra oba za nerazdružno enoto, in umotvor razumemo šele tedaj, kadar spoznamo njegov postanek iz duševnega položaja umetnikovega. Ni torej dovolj, če se pove, da je ta ali oni pisatelj napisal to ali ono delo, temveč pokazati treba, kakšni doživki in dogodki so dovedli pesnika ali pisatelja, da si je izvolil baš ta motiv, in da ga je obdelal prav v ti ali oni obliki.

Tu ne velja izgovor, da se o proizvodih naših literarov to ni dalo izvršiti. O Mencingerju, tem duhovitem essayistu, bi se dalo vendar kaj drugega povedati, nego je povedal prof. Glaser, ki je napisal o njem pravzaprav le polovico strani — vse drugo je zgolj vsebina njegovih spisov — dočim je privoščil drugim, neznatnejšim literatom po cele strani. Kaj bi se dalo vse povedati o »Abadonu«! Tudi je prof. Glaser prezrl par Mencingerjevih spisov, n. pr. »Slavnostni govor« in originalno novelo »Cmokavzar in Ušperna«! Pri le-ti bi bilo treba tudi pripomniti, v kakšnih razmerah je nastala, in kateri namen je imela.

Ali pa poglejmo Jenka; kako navadno, šablonski je obdelan! »Slovenski Heine« bi pač bil zaslužil malo več pozornosti. Saj je Levec že pred devetnajstimi leti vedel toliko lepega in zanimivega povedati o njem v člankih o »Odlčnih pesnikih in pisateljih slovenskih« (»Zvon« 1897. l.).

Obširna »priloga«, ki obsega preko 100 strani, nam podaje uradne razglase, vire, naslove knjig in naposled književnost ogrskih Slovencev (molitvenike, pastirske liste, pesmi) ter kratek »dodatek«. Pripomnje se mi ne zde povsem srečne; mnogokrat se v prilogi prav po nepotrebnem samo ponavlja, kar je bilo že povedano v glavnem besedilu, n. pr. o Medvedovem rastlinskem imeniku (202) i. dr. In pa še nekaj! Vse te obilne številke, katerih tu pa tam kar mrgoli, niti ne dosežejo svojega namena, ker je vse zmešano; številke v tekstu in v prilogi se ne ujemajo, in dostikrat dobiš v prilogi čisto kaj drugega, nego si iskal; mnogokrat sploh v prilogi ni številke, ki so v tekstu, in narobe. Tako prelistovanje in iskanje po knjigi sploh ni prijetno in postane le nepotrebna muka, če niti ne doseže svojega namena. Da te zmešnjave ni pisatelj kriv, ampak korektor, to že radi verjamemo, toda kaj to pomaga! — Imenik pisateljev je premajhen in nepopoln. Tako ne najdemo v njem n. pr. Tuška, Šolarja, Winklerja itd., a mnogo manj važnih je vestno zabeleženih. Na str. 279. bi moral biti govor o nekem Jan. Stritarju, a na dotični strani ni tega pisatelja.

Da se je pri tako obširnem gradivu vrnila tudi kaka stvarna napaka, temu se ni čuditi. Pomota glede rojstnega leta dr. Mencingerja se je v slovenskih listih že popravila; tudi to sem že omenil, da je izpuščen tu pa tam kak spis. Opozorili so me tudi, da prof. Trdina ne stanuje v Bršlinu pri Novem mestu, temveč da biva in piše prav v Novem mestu, kjer ima svojo hišo, v Bršlin pa hodi le redno na izprehod. Takih podrobnih malenkosti bi se dalo še več omeniti, a umeje se samo ob sebi, da so pri takem delu neizogibne.

Toda poleg vseh ugovorov in očitkov nismo tako zagovedni, da ne bi priznali in omenili važne okolnosti, ki kolikor toliko izpričuje dr. Glaserja; uverjeni smo namreč, da mu je nedostajalo časa, da bi bil ves obilni material temeljito proučil ter si o vsakem delu in vsakem pisatelju ustvaril svojo sodbo. Zato je sicer njegova povestnica v svoji prvotni obliki nepopolna, a podatki, katere nam je zbral prof. Glaser — gotovo z velikimi težavami in napori — nam bodo dobri pripomočki za nadaljnje pragmatično prirejevanje literarne naše zgodovine. Glaserjevo delo ima torej tudi v ti obliki trajno vrednost, katere mu ne more nihče odrekati.

Ko se izdajo razne korespondence naših slovstvenikov in se z njimi pojasni marsikaj v njih življenju in delovanju, in ko se napišejo tudi monografije, katerih ni doslej še skoro nič, ondaj bode tudi prof. Glaserju možno spopolniti svojo »zgodovino« ter jo dovesti do one dovršenosti, katero si želim jaz in z menoj mnogi drugi

Dr. Fr. Vidic.

Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra. Prirodnoznanški, statistični, kulturni in zgodovinski opis. Spisal S. Rutar. Ljubljana, 1897. Izdala Matica Slovenska. II. snopič, str. 129—280.

V letošnjem snopiču nam pisatelj najprej opisuje šolstvo v Trstu, njegovi okolici in po Istri. Tabela razkazi o šolah in učencih so vzeti iz uradnih popisov, katere objavlja vsako leto šolska oblast na Primorskem. K strani 132., v. I. i. d. bi se bilo lahko dodalo, da je največ kriv istrski deželni odbor italijanski, da je ljudsko šolstvo po slovanskih delih Istre na tako nizki stopinji.

V drugem odstavku nas pisatelj seznanja z raznimi dobrodelnimi zavodi, društvi in časopisi po Tržaškem in po Isri.

V tretjem odstavku govori pisatelj o narodni prosveti. Nadpolovica tega spisa je posneta po sestavku A. viteza Klodiča, natisnjem v knjigi »Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Das Küstenland, Wien, 1891«. — Da je res tako, o tem naj se blagovolijo čitatelji sami prepričati, ako imajo ročeno knjigo pri rokah. Naslednja števila pred oklepi kažejo strani v Rutarjevi knjigi, v oklepih pa strani v prej omenjeni nemški knjigi: Str. 154 (234); 155 (236); 158 (237); 159 (238); 160 (239, 240); 161 (240, 241); 162 (241, 242); 164 (243, 244); 166 (244, 246, 247). — Rutar piše (str. 153, v. 34), da je papež Ivan VIII. dovolil leta 880., da se smejo Istrani in Dalmatinci posluževati slovanske liturgije. Pravzaprav je rečeni papež dal tistega leta meseca junija to dovoljenje moravskemu Svetopolku (glej mojo »Spomenico«, str. 15, št. 13). — Str. 167, v. 4: Spinčič je postal profesor zgodovine na učiteljskišči v Kopru, v Gorico je bil šele v začetku l. 1888. prestavljen. — Str. 162, v. 10. Namesto letnice 1664 naj stoji 1644. — Str. 166, v. 18: Namesto »Kalast« naj se čita »Kalac«. — Str. 154, v. 22: Namesto »Schnurff« ima Kopitar (Glag. Cloz. p. V) Schurff. — Str. 154, v. 19: Rutar rabi obliko »Brizah«. Pišimo rajši »Breisach«, ravno tako tudi (v. 21) »Maria-Stein«, ne pa »Marija Kamen«: Kje je meja, ako začnemo sloveniti imena tirolskih ali pa švabskih gnezd!

V četrtem odstavku nam pisatelj opisuje narodno nošo in narodna svojstva tržaških in istrskih prebivavcev. Nadpolovica tega spisa je posneta po Spinčičevem sestavku, ki je natisnjen tudi v knjigi »Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Das Kütenland.« O tem naj se prepričajo čitatelji sami ter naj primerjajo strani: 172 (210, 211); 173 (212, 213, 214); 179 (214); 180 (216, 217, 218); 181 (218, 220); 182 (221, 222); 183 (222); 184 (222, 223); 185 (223, 224); 186 (225); 187 (226); 188 (227, 228); 191 (229); 192 (229, 230). — Pisatelj je pač na str. 166. pod črto navedel Klodičevo ime, na str. 192. pa Spinčičevo; naj bi bil tudi na drugih mestih vselej navedel vire, katere je prav tako uporabljal, kakor Klodičev ali pa Spinčičev spis. Zadnja polovica knjige obsega pregled tržaške in istrske zgodovine.

Po mojih mislih je ta opis premalo kritičen. Navedem naj tu nekatere napačne trditve, na katere sem naletel, ko sem čital dotični sestavek.

Str. 196, v. 15: Tržaški škof Frugifer (Trugifer) je vladal, kakor je razvidno iz odlomka neke listine, leta 547. (Izvestja muz. društva, VI, str. 153); ne ve se pa, je-li že leta 524. vodil tržaško škofljo. — Str. 196, v. 23: Geminijan ni bil škof, temuč samo presbiter. (Chron. Gradense, izdal Monticolo, Cron. Venez. I, str. 37; Chron. Venet, izd. v M. G. SS., XIV, str. 11; Danduli Chron., V, c. 11 pars 14, izd. Muratori Script. rer. Ital., XII, str. 94). — Cerkevni razkol radi treh kapitulov se ni pričel šele po l. 568., temuč že pred letom 558., kar je razvidno iz dotičnih pisem papeža Pelagija I. (Izvestja, VI, str. 155). — Str. 196, v. 29: Že l. 602. se je tržaški škof Firmin spoprijaznil z rimsko stolico, ne pa šele škof Ivan leta 751. (Izvestja, VI, str. 211). — Str. 196, v. 31: Rutar piše, da se je tržaški škof Ivan I. zameril plemiški vladi v Benetkah, ki je podpirala razkolnike. Omenim naj, da beneška vlada ni nikdar podpirala razkola radi treh poglavij; tudi tega še ne bi bila mogla storiti okoli l. 751, ker je bil imenovani razkol takrat že popolnoma zatrt. — Str. 197, v. 10: Karol Veliki je pač prišel leta 776. na Furlansko; noben zgodovinski vir pa ne trdi, da bi bil obiskal tudi Trst. Kaže se, da je ta bajka pobrana iz nemške Löwenthalove zgodovine tržaškega mesta, str. 15. — Str. 197, v. 11: Tržačan Fortunat je bil pač sorodnik (»consangui-

neus) umrlemu gradeškemu patrijarhu Ivanu, nikakor pa ne njegov brat. (Danduli Chron. VII., c. 13, pars 23, izdal Muratori Script., XII., str. 152). — Str. 198, v. 14: Dotična listina je z dne 8., ne pa 1. avgusta. — Str. 234, je večinoma posneta po mojem spisu, tiskanem v Izvestjih, V, str. 184—186. Takisto sta strani 235. in 236. vzeti iz mojega spisa, tiskanega v Izvestjih, IV (1894), str. 49—57. Stavček (str. 234, v. 15 in 16) »zato naj plačajo Istrani za bodočo indikcijo (537/538) toliko davka v solidih« je napačno prepisan, ker istrski provincijali so dali rečenega leta kot davček vino, olje in pšenico, ne pa novcev. — Str. 235, v. 17: Namesto »akvilejski« naj se čita »gradeški«. — Str. 197, v. 21: Letnica 827 je napačna; moralo bi biti 828, kakor stoji na str. 237, v. 31. — Namesto »markgrofija« (str. 237, v. 31 in drugod) treba vsekakor pisati »mejna grofija« ali »mejna grofovina«; isto velja o besedi »markgrof«. — Pažinatik (str. 242, v. 14 in Šuma (v. 33) sta na dotičnih mestih lastni imeni; treba ju je torej pisati z veliko začetno črko. — Str. 257, v. 14: Je-li Plinijev »Aegida« (bolje »Agida«) res sedanji Koper, ni gotovo. — Str. 257, v. 16: Namesto »Capraria« naj stoji »Capritana«. Izraz »Capraria insula« ima Dandulus. (Izvestje, VI (1896) str. 163, op. 50). Ako je imel pisatelj v rokah Jaffé, Reg. pont. Rom., I, ed. 1885, zakaj ni navedel za svojo trditev tudi številke 1680 in 1681? — Str. 257, v. 21: Rad bi vedel, kako bi se dalo dokazati, da je imel Koper že leta 524. svojega škofa. — Str. 264, v. 35: Tu je čitati, da so okoli leta 555. ustanovili škofijo v Pulju; toda znani so nam puljski škofje iz prejšnjih dob, kakor Venerus iz l. 501., Antonius med l. 507 in 511. ter Isaacius iz leta 547. (Izvestja, VI, str. 151 in 153). — Str. 258, v. 29: Ne Oton II., temuč Oton I. je podelil dne 8. januarja leta 972. Isolo doždu Petru Candianu. (Böhmer, Regest., II., ed. Ottenthal, 1893, str. 235, št. 536). — Str. 267, v. 28: Pičen se ni nikdar zval »caput Sclavoniae« (sic!), pač pa navaja Chron. Venetum na dotičnem mestu Pičen, Krk in Osor, ki se nahajajo »in capite Sclavanie«. (Te besede stoje v M. G. SS., XIV. str. 14). Kaj pomenja na tem mestu »in capite Sclavanie«, kaže nam Chronicon Gradense, iz katerega je zajemal pisatelj beneške kronike. Chronicon Gradense (cod. G. III, 10 v knjižnici patrijarhalnega seminara v Benetkah, gl. Monticolo, op. cit. str. 43) ima naslednje besede: »... et Dalmatię regiones, videlicet Veglensem, in Apsaro, in Pathena...« Isti vir (cod. Vat. Urb. 440, glej Monticolo, op. cit.) pa ima: »... sive Dalmatię partes, videlicet in Vegla, in Apsaro, in Pathena...« Pisatelj beneške kronike je to, kar je našel v gradeški kroniki, nekoliko preuredil ter zapisal: »... et in capite Sclavanie, quod est civitates nomine Pethena, alia Vegla, tertia Absaro...«

Rutarjevo knjigo krasi več slik. Na koncu je načrt tržaške luke. Ker ima knjiga razen navedenih hib tudi mnogo vrlin, zato jo toplo priporočamo ter želimo, da bi jo čitatelji večkrat vzeli v roke. Kratek indeks, ki je knjigi pridejan, brez dvoma pomnožuje njeno vrednost. *Dr. Fr. Kos.*

Tretji koncert „Glasbene Matice“. Pasijon po sv. Matcvžu, zložil Joh. Seb. Bach. Glasbeni svet resne smeri je dandanašnji splošno prepričan, da ni boljšega krepila umetniškemu duhu, niti boljšega sredstva za njega blaženje, nego so Bachova dela. S čisto arhitektoniko in največjo doslednostjo v razvrstitvi oblike družil Bach nedosežno globoko pojmovanje in določno karakteristiko. Zato priznavajo vse resne glasbene struje soglasno mojstra Bacha, ker nahaja vsaka izmed njih v njegovih delih svoj posebni ideal.

Vera je Bachu vir vse poezije in vednosti, iz nje se mu snuje vse njegovo mišljenje in ves njegov občutek. V nabožnih in za cerkev namenjenih skladbah podaja Bach najlepše svoje, tvorbe. Med te je zlasti šteti najveličastnejše njegovo delo — Pasijon po sv. Matevžu. Mogočno kakor iz umetniški preprostih evangelijskih besed vpliva tragika mučeništva Zveličarjevega v Bachovi nesmrtni glasbi na vernega poslušavca. Elementarna moč oživilja delo in veže nase duha in srce. Koliko npravne velikosti javljajo v svoji preprostosti že sami recitativi, v katerih so vglasbene besede evangelija. V njih je obsežno neizčrpno bogastvo plemenite melodike in vzvišenega dostojanstva, nepregleden svet divne krasote. In v zborih, razdeljenih na dvoje, opremljenih z vveličastnim šumom velikega orkestra, združenega s temeljnimi zvoki orgel, se kaže burni temperament skladateljev; s takim razsežnim aparatom izraža Bach najznačilnejše svoje krepko, oduševljeno mišljenje, svojo verno vdanost v Stvarnika, vse svoje čutje. Prvak v kontrapunktiki je našel Bach v teh svojih zborih pravi clement, da zadosti svoji čudoviti sili tvorjenja. Biseri nežnega čuta so v pasijon vpleteni koral. Iz njih sevajo radost, bol in nada kakor iz rose, ki se blešči v jutranjem solncu na cvetu pomlajene prirode.

Proizvajanje Bachovega težavnega veledela je bilo v čast »Glasbeni Matici«. Zbor in orkester sta podala delo v popolnoma dostoji obliki pod zaslužnim vodstvom vodje g. Čerina, ki se je očitno energično zavzel za proizvodbo. Evangelijske besede je predaval v recitativih g. Razingar, ki je kot pevce-deklamator na najboljšem glasu, zanimivo in odlično. Vestno se mu je družil kot izboren baritonist g. dr. Stuhar. Manjšim, a nelahkim ulogam alta in soprana sta zadostili gospa Julija Ferjančičeva in gospica Mira Devova po svojih močeh s finim čutom.

—oe—

Donesek k abecedni vojski. V Metelkovi zapuščini, katero hrani arhiv »Matice Slovenske«, je velik, debel, lepaku podoben rjavkast list, popisan na eni strani z nemškimi, v metelčici pisanimi verzi, ki se glase:

An

den krainischen Alphabetsverhünzer Franz Metelko
Professor in Laibach.

Der Aff Metelko steckte Krain
Vor Jahren Nachts in Brand
Und freute sich dann ungemain,
Als Er's so helle fand —
Kommt Brüder! seht, was ich vermag!!
Ich, ich verwandle Nacht in Tag!!!

Die Brüder kamen gross und klein
Bewunderten den Glanz
Und alle fingen an zu schrein:
Hoch leb' der Aff Metelko Franz!
Metelko Affe ist des Nachruhms werth!!
Denn Er hat unsre Gegend aufgeklärt!!!

V muz. arhivu v Ljubljani se hrani list s sledečimi — še neznanimi Vodnikovimi verzi:

Kitajfka Mazhaha
 Vfak mefez zvedè,
 Zhe le s' pol vode
 In vina poliè.
 Sa vesilo jo pofhle Vodník
 Njé nemaren fkrbník.

Pisava je precej velika in razločna. —
 Na drugi strani lista stoji spodaj v kotu:

838.

Nr. 11.

B. Urschitsch.

Ivan Kunšič.

Slovensko gledališče. V zadnji tretjini gledališke sezone, t. j. meseca februarja in marcija smo imeli vsega skupaj dvaindvajset predstav. Med temi je bilo osem dramatiških, dvanajst opernih, a dva večera sta se predstavljali drama in opera druga poleg druge.

Med znamenitejše dramatiške predstave v tem času smemo šteti po pravici slovito Wilbrandtovo igro »Arija in Mesalina«, ki se je uprizorila prvič na našem odru dne 4. februarja. Ker nismo utegnili prisostvovati ti predstavi, se tudi v presojo te igre ne maramo sedaj spuščati; sicer se pa nadejamo, da se ta igra ponovi v prihodnji sezoni navzlic temu, da ni bila, kakor smo čuli od strani, po okusu našega toli izbirčnega občinstva. Drama, kakršna je »Arija in Mesalina«, se po naših mislih ne študira samo za enkrat.

Tudi »Narcis«, ki so ga igrali drugič dne 15. februarja, ni zbujal pri našem občinstvu zanimanja, ki bi ga bil zaslužil.

Še bolj pa se čudimo, da niti Benedixovo vesela igra »V ječi«, ki smo jo videli dne 3. marcija in ki je pred vsem zabavna, ni pridobila več gledavcev. Igra je sicer brez posebne pesniške vrednosti, a dičijo jo vse one lastnosti, po katerih se dramatični proizvodi nevadno prikupujejo širšim slojem občinstva. Moč te, kakor družih Benedixovih iger tiči v situaciji, in dasi sloni vse dejanje na nekoliko neverjetnih premisah, ima igra vendar povsem tisti učinek, ki ga zahtevamo od dobre veseloigre.

Takisto nas je iznenadilo, da Shakespearjeva veseloigra »Kako se ženske kroté«, ki se je uprizorila 11. marcija, ni našla boljšega odziva pri občinstvu; obžalovati je to tem bolj, ker se je ta večer igralo res izborno.

Zato pa je bilo seveda gledališče primerno dobro obiskano dne 6. februarja, ko se je precej slabo igral »Lumpacij Vagabund«, in pa 6. marcija, ko se je predstavljala do skrajnosti neslana in dobremu okusu naravnost v obraz bijoča burka »Robert in Bertram«.

Bolj nego z zadnjima dvema igrama in pa s »Krojačem Fipsom«, ki se je igral dne 10. marcija, smo bili spet zadovoljni z uprizoritvijo izvirnega igrokaza »Otok in Struga« (dne 12. marcija), ki se je po naših mislih le preveč odlašala, in ki naj bi vsekakor večkrat prišla na vrsto, kajti navzlic vsem nedostatkom, ki se kažejo skoro brez izjeme v vseh onih igrah, katerim je dejanje vzeto iz kakega romana ali kake povesti, in katerih se tudi v tem igrokazu ne manjka, je ta igrokaz vendar domač dramatiški proizvod, katerega se nam nikakor ni treba sramovati.

Najboljše je vsekakor prvo in drugo dejanje, dočim dramatiška moč igre v tretjem in četrtem dejanju vidno pojemlje. Vzrok temu je nekoliko snov sama na sebi, kajti ko se, dejanje igre prične, je prava drama, ki obsega razmerje med baroneso Zoro in grofom Otoškim, že doigrana, in vse to, kar se vrši zdaj pred nami, je le pritlikljaj oni prvi drami.

V romanu zadostuje, ako se iz pogovorov nastopajočih oseb zve ono, kar se je prej dogodilo, v drami pa je tako pripovedovanje le slabo nadomestilo,

S tem pa nismo hoteli reči, da bi se dalo v tem oziru kdo ve koliko preurediti, temveč poudarjamo še enkrat, da se zbuja gledavcu včasih le želja, naj bi se na odru nekoliko več godilo in nekoliko manj pripovedovalo. In koncu bi bilo treba, kakor smo že namignili, vdihniti vsekakor nekoliko več živahnosti in dramatiške moči, kajti tisto opetovano prihajanje barona Konstantina, ki noče zdraviti otoških ljudi, pa je vendar zmeraj pri rokah, kadarkoli si ga pozele in sicer celo prej, nego je sploh to v istini možno, ni le jako nedramatiško in neverjetno, temveč tudi radi tega neumestno, ker zbuja slutnjo, da dela baron drugače, nego misli, in da njegovo zatajevanje samega sebe ni tako iskreno in pristno, kakor bi se dalo misliti po njegovih besedah.

Sicer pa se nam ne zdi, da bi bil gospod Borštnik značaje, ki se nahajajo v povesti, katero je dramatisoval, kdo ve koliko izpremenil. Osebe, ki nastopajo v igri, so povsem Tavčarjevi junaki, in naj o istinitosti le-teh kdo misli že tako ali tako, vsekakor treba priznati, da so zanimivi in pač tudi možni.

Igra »Pike« se je uprizorila dne 22. marcija. To je igrice, ki jo zdaj pa zdaj radi vidimo. Isti večer smo videli tudi Krylova veseloigro »Medved snubač«, ki pa je dokaj slabejša nego istega pisatelja »Tretja hči«. Oba strica v ti igri sta duševno tako omejena, da se zbujujo človeku upravičeni dvomi, ali bi se dobili res kje taki strici, akoravno se nahaja v njiju značajih tudi nekoliko resničnih in brez dvojbe po življenju posnetih potezic. Kakor je videti, zna tudi Krylov pred vsem slikati ženske značaje, kajti Lila je v vsi svoji podobi, v svojem vedenju, mišljenju in govorjenju tako pristno-naravno dekle, da si pristnejšega ne moremo misliti. — Tudi Krylov nam je torej priča, da je res, kar trdijo, da namreč nobenega drugega naroda pisatelji ne znajo tako pogoditi ženskega srca in značaja nego ruski . . .

Večer dne 24. marcija je bil radi tega znamenit, ker je nastopil kot gost v ulogi »Revčka Andrejčka« gospod Borštnik iz Zagreba. Gospod Borštnik je igral to ulogo povsem naravno, brez vsake pretiranosti in z nekim ljubeznivim humorjem. Priznati treba, da je njegov »Andrejček« povsem izvirna, a radi tega ne nenavadna prikazen in je zlasti hvale vredna doslednost, s katero je izvedel značaj svojega junaka. Gospodu Borštniku se pozna, da stremi za moderno smerjo igravske umetnosti. Pač pa nam je v onih momentih, v katerih je treba ubrati nekoliko bolj prisrčne glasove, gospod Inemann v ti ulogi bolj ugajal . . .

Izmed oper se je pela v tem času dvakrat »Norma« in sicer dne 2. in dne 5. februarja. Dne 10. februarja se je ponavljala spet enkrat Traviata. To predstavo je počastil s svojo navzočnostjo Nj. cesarska visokost nadvojvoda Jožef Ferdinand. Prištevali bi jo k najboljšim predstavam, kar jih je podalo dozdam naše gledališče, ako ne bi bila zlovoljna usoda hotela, da je bil tenorist popolnoma brez glasu. Komur je pri srcu ugled našega gledališča in je bil pri ti predstavi prisoten, ne bo »Traviate« poslušal več z neskaljenim veseljem . . .

Kot operno novost v tem času nam je omeniti komično-fantastično opero v treh dejanjih »Vesele ženske vindzorske«, ki jo je po Shakespearjevi veseloigri spisal dr. S. H. Mosenthal, poslovenil N. K., a uglašbil Oton Nicolai.

Prvikrat se je pela ta opera dne 18. februarja in sicer na korist zaslužnemu našemu kapelniku Hilariju Beniškemu, ki se je pri ti priliki znova lahko prepričal, koliko simpatij uživa ne samo pri občinstvu, temveč tudi pri pevcih. — Ponavljala pa se je dne 24. februarja in pa dne 8. marcija.

Libretu te opere sta bila za podlago pravzaprav dva proizvoda velikega Shakespearja in sicer prva in pa zadnja njegova veseloigra, t. j. »Sen v poletni noči«, ki jo je spisal leta 1594., in pa okoli letu 1600. nastala veseloigra, ki ima isti naslov, kakor opera sama.

Sicer pa je iz veseloigre »Sen v poletni noči« — in sicer iz prvega prizora četrtega dejanja te igre — posneta samo fantastična stran zadnjega dejanja opere; drugače pa se opira ves libreto na Shakespearjevo veseloigro »Vesele ženske vindzorske«.

Vse zanimanje v veseloigri takisto kakor v operi se suče okoli komične osebe Falstaffove, dasi se nam ne vidi on glavni junak; kajti Falstaff, ki nastopa tu, ni več oni duhoviti, humorja polni Falstaff, katerega značaj je Shakespeare v svojem Henriku IV. tako krasno pogodil, ampak je skoro povsem pasivna oseba, ki ne zbujata več smeha s svojim dovtipom, temveč le še s svojo zunanostjo — bebec, ob katerem brijejo drugi svoje norce. Shakespearjevega Falstaffa je torej doletela podobna usoda, kakor Cervantesovega Don Quijota, ki je nazadnje tudi le še glupec, iz katerega se vsakdo lahko norčuje.

Glavni ulogi v veseloigri oziroma operi sta po naših mislih ulogi obeh »veselih žen«, kajti ves razvitek dejanja je zavisen od njiju bistrumne šegavosti in njiju načrta, po katerem se maščujeta nad moralno docela propadlim požeruhom radi njegove nesramne predrznosti.

Libretu se pozna, odkod izvira; kajti navzlic vsem izpremembam ga še vedno preveča nekaj Shakespearjevega duha; da, trdili bi skoraj, da je genij velikega pesnika prešel v godbo samo, ki je povsem duhovita, lepa in karakteristična, a pri tem lahko umevna.

Prvikrat v ti sezoni se je pela dne 1. marcija »Cavalleria rusticana« in pa od te opere po svojem značaju hudo kontrastujoča, a humorja polna Blodekova opera »V vodnjaku«.

Obe ti operi sta se zopet skupaj ponavljali dne 5. marcija. Tretjič se je pela potem še opera »V vodnjaku« dne 10. marcija, »Cavalleria« pa dne 15. marcija, ko se je uprizorila obenem — tudi prvič v ti sezoni — Parmova »Ksenija«, katera se je, kakor je videti, šele letos prav primilila občinstvu, kajti sprejelo jo je ne samo ta večer s pravim navdušenjem, temveč tudi, ko se je ponavljala dne 22. in 31. marcija. Ta zadnji dan je imel svoj častni večer priljubljeni tenorist Rašković, ki ostane tudi prihodnje leto še pri našem gledališču. Vsekakor šteje gospod Rašković ulogo Aleksija med najlepše svoje uloge.

Razen »Ksenije« se je pela ta večer tudi še druga izprememba tretjega dejanja iz »Trubadurja«, pa zadnje dejanje iz »Rigoletta«.

V celoti se je pel »Rigoletto« spet enkrat tudi dne 20. marcija.

Že čisto na koncu sezone je spravilo vodstvo našega gledališča še Kreutzerjevo opero »Prenočišče v Granadi« na oder, a gledališče precej prvič ni bilo dobro obiskano, menda zato, ker opera občinstvu že iz prejšnjih časov

ni bilo v dobrem spominu. Vsekakor je dejanje te opere res grozno dolgočasno in je gotovo mnogo krivo, da se bode ta igra navzlic lepi godbi težko obdržala na repertoarju.

Dne 2. aprila je bila še ena izredna prestava, in sicer se je uprizoril ta večer na korist štirim igravcem naše drame »Tambor v Puebli«. Pri ti priliki so se posamezni igravci res odlikovali, a zopet drugi navzlic svojemu častnemu večeru niso smatrali za potrebno, da bi se bili popolnoma prilastili svojo ulogo.

Listnica uredništva. Petrov: Poslane reči pričajo, da niste brez lirske žile, godne pa še niso in ne morejo biti. Čitajte, kaj smo pisali v listnici februarске št. t. l. n. pr. Vidu in Radu. — Stražan: Ne rečemo, da bi bile Vaše pesmice brez vsake cene, samo za »Zvon« niso. — Pošiljateljju pesmic: »Moja pesem«, »Moja cvetka«, »Devi«, »Na grobu« etc. Navadne, stokrat in stokrat že obdelane snovi brez krepke izvirnosti. Čitajte temeljito študijo Borutovo: »Moderno kritično stališče« v letošnjem »Zvonu«. — M—a: Vaša lirika diši nekoliko po »narodni« pesmi, in zdi se, da Vam verzifikacija ne dela prevelikih težav. Dandanes seveda ta lahkotni, brezskrbni »narodni« ton ne zadošča več, marveč treba je, da poet-umetnik izrazi svojo celo individualnost. Rime Vaše se ponavljajo prevečkrat, in apostrofa ne maramo več. Stritar ga je, kakor Vam mora biti znano, s svojo kritično šibo izpodil iz naše poezije za zmerom. Ogibajte se tudi tiste mere, ki jo je Vodnik rabil pred sto leti, n. pr:

»Je kaša zavrela,
Se trga kaj nit?
Moj sosed kaj dela?
Sem prašati sit« . . .

Zakaj Vam tako obširno odgovarjamo? Nekaj imajo Vaše pesmi na sebi, kar nam daje upati, da nam pošljete, ako boste napredovali in se hoteli učiti tehnike na dobrih vzorih, s časom kaj dobrega. Za sedaj objavimo o priliki Vašo zadnjo pesem, romanco »Ne joči se mi, dekle ti.« — V. Y.: Tudi Vam bi priporočali citirano Borutovo razpravo. In, ali Vam je znano, kaj pravi Goethe nekje v »Faustu«? . . . »Sitzt Ihr nur immer, leimt zusammen, Braut' ein Ragout aus And'rer Schmaus! Und blas't die kümmerlichen Flammen aus cucrem Aschenhäufchen 'raus! Bewunderung von Kindern und Affen, Wenn Euch darnach der Gaumen steht, Doch werdet Ihr nie Herz zu Herzen schaffen, Wenn es nicht Euch vom Herzen geht«. — Ž.: Vi bi tudi radi nosili turban in podili svojega mladega Pegaza po jutrovskih pašnikih?! Resnica je, če se hoče človek pečati z nevsakdanjimi, »višjimi« problemi in vprašanji, ali če noče, da bi ga ljudje na prvi pogled »spoznali«, takrat navadno ne zadošča hodna, domača obleka, ampak dobro je v takih slučajih obleči kak tuj kostum, na lica pa si deti — krinko. Toda če pojdemo vsi zaporedoma v orient . . . ne vem, kaj bo potem? Nekaj poctov Vas mora vendar doma, na Slovenskem, ostati za »varihe« . . .

